

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ**

Факультет урбаністики та просторового планування

Кафедра: міського господарства

**ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
ДО АТЕСТАЦІЙНОЇ ВИПУСКНОЇ РОБОТИ
НА ЗДОБУТТЯ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТРА**

на тему:

**АНАЛІЗ ВПЛИВУ УЧАСТІ ГРОМАДСЬКОСТІ
НА УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ МІСТ**

Мельниченко Олексій Сергійович

Київ 2023

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ**

Факультет урбаністики та просторового планування

Кафедра: міського господарства

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

„___” _____ 20___ року

**ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
ДО АТЕСТАЦІЙНОЇ ВИПУСКНОЇ РОБОТИ
НА ЗДОБУТТЯ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТРА**

**АНАЛІЗ ВПЛИВУ УЧАСТІ ГРОМАДСЬКОСТІ
НА УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ МІСТ**

Виконав студент групи МБГм-22-2

Мельниченко Олексій Сергійович

Спеціальність: 192 Будівництво та цивільна інженерія

Спеціалізація: Міське будівництво та господарство

Керівник доц. Денисенко Н.О.

Київ 2023

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ**

Факультет: урбаністики та просторового планування
Кафедра: міського господарства
Освітній рівень: магістр за ОПП
Галузь знань: 19 «Архітектура та будівництво»
Спеціальність: 192 «Будівництво та цивільна інженерія»
Спеціалізація: «Міське будівництво та господарство»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету

„___” _____ 20__ року

**З А В Д А Н Н Я
ДО ВИКОНАННЯ АТЕСТАЦІЙНОЇ ВИПУСКНОЇ РОБОТИ
НА ЗДОБУТТЯ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТРА**

(прізвище, ім'я та по батькові студента)

1. Тема роботи Аналіз впливу участі громадськості на управління
розвитком міст

затверджена наказом ректора КНУБА № __ від «__» _____ 20__ року

2. Керівник роботи

_____ Денисенко Наталія Олегівна, к.е.н., доцент

(прізвище, ім'я та по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

3. Строк подання студентом роботи до захисту 21 грудня 2023р.

4. Зміст пояснювальної записки за розділами:

Р. 1. Окреслення теми, мети, предмету та задач дослідження. Огляд
наявного теоретичного матеріалу у полі дослідження. Визначення
проблемних питань.

Р. 2. Аналіз реальних випадків, що підпадають під тему
дослідження. Аналітика і попередні висновки по аналізу.

Р. 3. Визначення проблем, наявних у аналізі. Розробка та пропозиції
впровадження концепцій покращення та шляхів вирішення
проблем.

Р. 4. Висновки

Р. 5. Список використаних джерел

5. Графічний матеріал за розділами

- Р. 1. Тема, мета, предмет та задачі дослідження. Схема роботи системи місцевої влади в Україні після децентралізації.
- Р. 2. Алгоритм роботи петицій від громадськості до міської ради. Аналітика по предмету дослідження.
- Р. 3. Алгоритм впровадження рішень щодо предмету дослідження.
- Р. 4. Висновки

7. Календарний план виконання роботи: а) наукова частина; б) практична частина.

Види робіт та їх зміст	Дата виконання
Вступ	03.10.2023
Розділ 1. Аналітична частина	17.10.2023
Розділ 2. Науково-дослідна частина	31.10.2023
Розділ 3. Розрахунково-конструктивні рішення	14.11.2023
Розділ 4. Висновки	28.11.2023
Розділ 5. Список літератури	05.12.2023
Остаточне оформлення роботи	12.12.2023
Направлення роботи на рецензування, перевірку на плагіат	14.12.2023
Попередній захист роботи на кафедрі	14.12.2023

8. Консультанти розділів атестаційної випускної роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Перевірів	
		дата	підпис
Розділ 1.	Денисенко Н.О., доцент	17.10.2023	
Розділ 2.	Денисенко Н.О., доцент	31.10.2023	
Розділ 3.	Денисенко Н.О., доцент	14.11.2023	
Розділ 4.	Денисенко Н.О., доцент	28.11.2023	
Розділ 5	Денисенко Н.О., доцент	05.12.2023	

9. Дата видачі завдання _____

Зав. кафедри

(підпис)

Апостолова-Сосса Л.О.

(прізвище та ініціали)

Керівник

(підпис)

Денисенко Н.О.

(прізвище та ініціали)

Студент

(підпис)

Мельниченко О.С.

(прізвище та ініціали)

РЕЗЮМЕ (summary) до атестаційної випускної роботи студента:		Мельниченко Олексій Сергійович	
Назва ВНЗ	Київський національний університет будівництва і архітектури		
Тема	Аналіз впливу участі громадськості на управління розвитком міст		
Освітній ступень	Магістр за освітньо-професійною програмою навчання		
Факультет	Урбаністики та просторового планування		
Кафедра	Міського господарства		
Спеціальність	192 Будівництво та цивільна інженерія		
Спеціалізація /група	Міське будівництво та господарство /МБГм-22-2		
Керівник	Денисенко Наталія Олегівна		
Обсяг роботи:	пояснювальна записка, стор.	розділів	креслень формату А1
	64	3	21
Розділ 1 Теоретичні основи участі громадськості в управлінні розвитком міст	Розглянуто значення участі громадськості у процесі прийняття рішень. Огляд системи місцевої влади в Україні після децентралізації 2015-2020 рр. Визначення форм та методів залучення громадськості у процес прийняття рішень. Огляд досвіду іноземних міст. Перспективи сталого розвитку як сучасного вектору розвитку українських міст і громад.		
Розділ 2 Діючі інструменти впливу громадськості на управління розвитком міста на прикладі міста Київ	Аналіз петицій до міської ради та громадського бюджету, як інструментів впливу громадськості на управління розвитком міст. Розробка аналітичних схем та рисунків, визначення проблемних питань та висновки за аналітичного дослідження.		
Розділ 3 Пропозиція способів спрощення доступу громадськості на управління розвитком міста	Визначення загальних викликів, які мають наявні інструменти впливу. Визначення наявних проблем. Пропозиція впровадження нових концепцій, які б дали змогу вирішити проблеми.		
Розділ 4 Висновки	Оглянуто теоретичні основи впливу участі громадськості на управління розвитком міст. Висновки з аналізу діючих інструментів впливу. Висновки з пропозицій впровадження нових концепцій для вирішення проблемних питань.		
Ключові слова: петиції до міської ради, громадський бюджет, вплив громадськості			
Keywords: petitions to the city council, public budget, community influence			

Укладач: _____ / _____ /

Керівник: _____ / _____ /

“ ____ ” _____ 2023

ЗМІСТ

ЗМІСТ.....	7
ВСТУП.....	8
Розділ 1. Теоретичні основи участі громадськості в управлінні розвитком міст.....	10
1.1. Значення участі громадськості у процесі прийняття рішень.....	10
1.2. Система місцевої влади в Україні після децентралізації 2015-2020 рр.....	15
1.3. Форми та методи залучення громадськості у процес прийняття рішень.....	20
1.4. Досвід іноземних міст.....	31
1.5. Сталий розвиток як сучасний вектор розвитку українських міст і громад.....	33
Розділ 2. Діючі інструменти впливу громадськості на управління розвитком міста на прикладі міста Київ.....	35
2.1. Петиції від громадськості до міської адміністрації (на прикладі м. Київ).....	35
2.2. Громадський Бюджет.....	41
Розділ 3. Пропозиція способів спрощення доступу громадськості на управління розвитком міста.....	53
3.1 Загальні виклики у питаннях спрощення участі громади в управлінні розвитком міста.....	53
3.2. Пропозиція комплексу заходів щодо спрощення участі громади в управлінні розвитком міста.....	55
3.3. SWOT-аналіз концепцій та пропозицій.....	59
ВИСНОВКИ.....	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	62

ВСТУП

Постановка проблеми

У сучасному світі, зі зростанням урбанізації та посиленням ролі міського населення у прийнятті рішень, виникає гостра потреба в аналізі впливу участі громадськості на управління розвитком міст. Участь громадськості може бути розглянутий як засіб збільшення прозорості управління та підзвітності влади, а також як спосіб підвищення ефективності рішень, що приймаються. Проте, часто виникають питання щодо реальної ефективності такої участі та шляхів її оптимізації.

Актуальність теми

Актуальність дослідження полягає у зростаючій тенденції до децентралізації влади та залучення громадян у процеси управління та планування міського розвитку. Це відбувається на тлі світових змін, що вимагають більшої адаптивності та гнучкості в управлінні, а також через підвищення інформаційної доступності та освітнього рівня населення. Залучення громадськості стає ключовим елементом у розвитку стійких, життєздатних та інклюзивних міських середовищ. В Україні питання залучення громадськості до управління розвитком міста відносно недавно почало зрушати з місця. Громаді починають надаватися способи та інструменти впливу, які громадськість поступово використовує і вже можна помітити перші результати.

Мета та завдання дослідження

Метою даного дослідження є аналіз впливу участі громадськості на управління розвитком міст.

З цією метою визначаються такі завдання дослідження:

- Вивчення теоретичних основ громадської участі та її впливу на процес управління розвитком міст.
- Аналіз та оцінка ефективності чинних механізмів громадської участі в українських містах.
- Розробка рекомендацій щодо оптимізації процесів участі громадськості.
- Розробка концепцій, що покращують ефективність участі громади, залучають більше представників громадськості.

Об'єкт та предмет дослідження

Об'єктом дослідження є процеси впливу громади на управління розвитком міст в Україні.

Предметом дослідження виступає участь громадськості в цих процесах, її форми, методи, ефективність та наслідки для міського розвитку.

Методи дослідження

Для розв'язання поставлених задач аналізу використовувалися такі методи, як: статистичний аналіз використовуючи методи описової статистики, порівняльний аналіз для соціальних та фінансових показників, аналіз за допомогою методики SWOT, а також побудова алгоритмів і блок схем роботи процесів.

Наукова новизна

Наукова новизна полягає в проведенні якісного аналізу наявних інструментів впливу громадськості на управління розвитку міста Київ, а саме виявлення проблем в петиціях та громадському бюджеті, проведення аналізу їх роботи. На базі виявлених слабких місць в роботі запропоновано нові концепції, впровадження яких допоможе вирішити наявні проблеми та підвищить ефективність взаємодії громади з представниками влади на місцях, що в свою чергу вплине на подальші перспективи розвитку міст.

Практичне значення

Практичне значення дослідження полягає в формуванні ефективних концепцій та пропозицій роботи, впровадження яких дасть результати в ефективності та збільшенні впливу громадськості на управління розвитком міста.

Розділ 1. Теоретичні основи участі громадськості в управлінні розвитком міст

1.1. Значення участі громадськості у процесі прийняття рішень

Статтею 25 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права (МПГПП) передбачено, що кожна особа має право та можливість, без жодних винятків та необґрунтованих обмежень, брати участь у веденні державних справ безпосередньо або через вільно обраних представників. Окрім того, обсяг участі включає, зокрема, *«громадськість та ГО, а також інших зацікавлених осіб та сторони, які повинні бути здатними зробити власний внесок в розробку принципів політики та законів, які впливають чи можуть вплинути на них»*[1].

Закон України "Про звернення громадян"[2] регулює практичну реалізацію громадянами України конституційного права вносити пропозиції щодо поліпшення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також виявлення недоліків у їхній роботі та оскарження дій посадових осіб. Згідно з цим законом, громадяни мають право звертатися до органів державної влади зі своїми пропозиціями.

Пропозиція — звернення громадян, де висловлюється порада, рекомендація щодо діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, депутатів усіх рівнів, посадових осіб, а також висловлюються думки щодо врегулювання суспільних відносин та умов життя громадян, вдосконалення правової основи державного і громадського життя, соціально-культурної та інших сфер діяльності держави і суспільства.

Право громадськості на отримання повної та достовірної інформації в усіх сферах життєдіяльності суспільства гарантоване Конституцією України. Згідно зі статтею 40 Основного Закону, кожен має право подавати індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, а також до посадових осіб та службовців цих органів. Зазначені органи зобов'язані розглядати подані звернення і надавати обґрунтовану відповідь у визначений Законом термін.

Основною метою Закону України "Про доступ до публічної інформації"[3] є створення механізму для реалізації права кожного на доступ до публічної інформації. Закон визначає гарантії дотримання прав на надання публічної інформації, уточнює поетапний порядок доступу до неї, надає визначення конфіденційної, таємної та службової інформації. Він також регламентує порядок отримання інформації, визначає процедуру та строки подання та задоволення запиту на інформацію, а також встановлює процедуру оскарження рішень, дій чи бездіяльності розпорядників інформації[4].

Переваги і недоліки залучення громадськості до здійснення місцевого самоврядування в Україні з позицій органу місцевого самоврядування

Потреба активної участі великої кількості мешканців у розвитку свого міста ґрунтується на кількох логічних підставах, які сформулював австрійський соціолог Я. Караш [5]. По-перше, місцева влада повинна використовувати населення як експертів у справах, що стосуються їхнього місця проживання. По-друге, участь населення сприяє посиленню почуття приналежності до конкретного місця проживання та дій місцевої влади. По-третє, така участь базується на ідеї, що покращення умов життя людей залежить від їхньої активності. У малих і середніх громадах обмежені ресурси, тому багато робіт, особливо з благоустрою невеликих населених пунктів, може бути виконано лише за участі і підтримки їхніх мешканців. За сучасних умов внутрішня переконаність мешканців у необхідності власного внеску для спільного блага є важливою умовою виконання цих завдань. Відповідно, процес ухвалення рішень щодо розвитку міста повинен бути спрямований на отримання згоди мешканців, так, щоб вони розглядали ці рішення як свої власні та усвідомлювали необхідність докладання їхніх зусиль для їхньої реалізації, принаймні на рівні контролю за виконанням цих рішень.

Залучення громадян до прийняття рішень, що входять до повноважень місцевого самоврядування, є корисним з ряду причин:

- ➔ гарантує виконання законодавчих вимог, що стосуються залучення громадян;

- підтримує та легітимізує напрями спрямування коштів місцевого бюджету;
- забезпечує виникнення нових підходів та рішень у складних питаннях, встановлює пріоритети політики органів місцевого самоврядування;
- гарантує відповідність рішень органів місцевого самоврядування потребам мешканців міста;
- пропонує депутатам місцевих рад оптимальні способи забезпечення публічності процесу ухвалення рішень;
- створює підґрунтя для залучення громадян до ухвалення найважливіших рішень не в якості винятку, а на постійній основі;
- забезпечує керованість та узгодженість дій всіх підрозділів органів місцевого самоврядування щодо методів, які можна використовувати для задоволення потреб громадян в інформації;
- підвищує ефективність обміну інформацією між громадянами, бізнесом, громадськими організаціями й владою;
- стимулює залучення волонтерів для підтримки діяльності органів місцевого самоврядування.

При розгляді готовності місцевої влади співпрацювати з мешканцями міста важливо враховувати, що рішення щодо залучення громадян до стратегічного планування розвитку міста створює потребу у їхньому включенні в усі подальші процеси прийняття рішень місцевою владою та контролю за їх виконанням. [6]

Стимули та перешкоди для залучення громадян до управління розвитком міст наведені у Таблиці 1.1.

Стимули	Перешкоди	Коментар
Власна держава	Велика кількість стереотипів мислення і поведінки	Підтримка влади може сприяти залученню громадян, але стереотипи мислення можуть ускладнити їхню активну участь.
Законодавство стимулює залучення громадян	Недосконалість законодавства в сфері залучення громадян	Існуючі закони можуть сприяти участі, але недосконалі механізми взаємодії можуть деморалізувати навіть найактивніших громадян
Незадоволеність сьогоdnішнім станом	Політична апатія громадян	Хоч багато хто не задоволений поточним станом речей, політична апатія не дає громадянам проявляти свою позицію
Розвинуте громадянське суспільство	Відсутність навичок комунікації у ОМС (органів місцевого самоврядування)	Є певна кількість громадян, які бажають брати активну участь у розвитку міст, але відсутність необхідних навичок у місцевих органах може звести їх ініціативи нанівець
Іноземна підтримка залучення	Недоведення використовуваних методів залучення громадян до логічного кінця	Гарні ініціативи з'являються завдяки іноземним програмам, але іноді затухають, не дійшовши завершення
Навчальні заклади, що готують фахівців	Недовіра до влади і одне до одного	Освічені фахівці можуть стимулювати участь, але недовіра може стати перешкодою для конструктивної співпраці.
Позитивні приклади залучення громадян	Недостатня освіта, культура та етика депутатського корпусу	Успішні приклади можуть бути стимулом, але неповага депутатів до громадської думки може ускладнити співпрацю.

Табл.1.1. Стимули та перешкоди для залучення громадян до управління розвитком міст.

Залучення громадян відкриває наступні можливості:

- Дає можливість апробації управлінських рішень та їх корекції.

Коментар: Залучення громадян до прийняття управлінських рішень дозволяє апробувати та коригувати їх, але цей процес вимагає значної мобілізації ресурсів, яких може бракувати.

- Є першокласним інформаційним джерелом для засобів масової інформації

Коментар: Інформаційне залученість може бути корисною, але неправильна інтерпретація може призвести до спотворення думки громади.

- Збільшує кредит довіри до влади

Коментар: Залучення може збільшити довіру до влади, але затягнення процесу може підточувати її.

- Підвищує соціальну активність

Коментар: Підвищення соціальної активності громади, хоча і сприяє активному участю у прийнятті рішень, може призвести до апатії серед населення, якщо рішення не отримає відповідної підтримки від обранців або інших органів влади.

- Значно поживляє громадське життя

Коментар: Значне оживлення громадського життя, хоча і сприяє активності,

може призвести до затягнення проблеми в "глухий кут" нескінченних дискусій, ускладнюючи прийняття рішень.

→ Звужує поле для корупції та зловживань владою

Коментар: Звуження можливостей для корупції та зловживань владою, хоча й позитивно, може викликати опір та саботаж з боку груп впливу та частини посадовців, ускладнюючи ефективність залучення громадян у процес управління.

→ Один з найефективніших способів імплементації непопулярних рішень

Коментар: Залучення громадян як ефективний спосіб імплементації непопулярних рішень може призвести до отримання рішень, що виходять за межі компетенції органів місцевої влади або правового поля, викликаючи потенційні проблеми та невизначеність.

→ Посилюється аргументація та мотивація виконання рішення

Коментар: Підвищення аргументації та мотивації виконання рішень, хоча і сприяє ефективності, може супроводжуватися розмиттям відповідальності посадовців, створюючи невизначеність щодо того, хто несе остаточну відповідальність за рішення.

→ Руйнує застарілі стереотипи управлінської діяльності і є кроком до європейського розуміння Хартії про місцеве самоврядування та втілення її принципів в українську практику

Коментар: Руйнування застарілих стереотипів управлінської діяльності та наближення до європейського розуміння Хартії про місцеве самоврядування може бути ускладнене важкістю передбачення дій наявних груп впливу, що створює потенційний виклик у впровадженні цих принципів в українську практику.

1.2. Система місцевої влади в Україні після децентралізації 2015-2020 рр.

Місцеве самоврядування є правом територіальної громади - жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста — самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.

Місцеве самоврядування здійснюється територіальною громадою в порядку, встановленому законом, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування, такі як сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи.

Принципами здійснення самоврядування в Україні є: народовладдя, законність, гласність, колегіальність, поєднання місцевих і державних інтересів, виборність, правова, організаційна та фінансова самостійність, а також судовий захист прав територіальних громад. Діяльність місцевих державних адміністрацій ґрунтується на засадах відповідальності перед людиною та державою, верховенства права та законності, пріоритетності прав людини, гласності, поєднання місцевих і державних інтересів.

Органи місцевого самоврядування та місцеві органи виконавчої влади зобов'язані взаємодіяти не лише між собою, але й з громадою, включно з організаціями громадянського суспільства, для максимально ефективного задоволення та захисту інтересів громади.[7]

Децентралізація

Протягом 2015-2020 років в рамках реформи децентралізації в Україні були сформовані нові органи місцевого самоврядування — Об'єднані територіальні громади[8].

Об'єднана територіальна громада — це добровільне об'єднання жителів сільської, селищної або міської ради, які межують між собою.

У процесі формування ОТГ важливим фактором була оцінка того, наскільки громада спроможна забезпечити кожного мешканця належними публічними послугами відповідно до визначених критеріїв[9].

Реформа децентралізації була фактично завершена у жовтні 2020 р.

внаслідок проведення виборів до усіх рад ОТГ та законодавчого оформлення нового адміністративно-територіального устрою на субрегіональному та локальному рівнях[10].

Результатами реформи стали:

- надання ОМС більшого обсягу прав у розпорядженні наявними ресурсами;
- посилення їх зацікавленості у збільшенні надходжень до місцевих бюджетів та пошуку додаткових джерел їх наповнення;
- зміцнення матеріальної та фінансової основи населених пунктів;
- поява нових осередків активізації господарської діяльності тощо.

Внаслідок цих нововведень територіальні громади дістали можливість підвищити якість надання публічних послуг населенню, реалізовувати соціальні та інфраструктурні проекти, створювати умови для залучення інвестицій та розвитку місцевого бізнесу, розробляти та реалізовувати програми місцевого розвитку тощо[10].

Система місцевої влади в Україні

Систему місцевого самоврядування в Україні утворюють[7]:

- Територіальні громади.

Відповідно до законодавства, територіальні громади можуть об'єднуватися в одну сільську, селищну, міську територіальну громаду, утворювати єдині органи місцевого самоврядування та обирати відповідно сільського, селищного, міського голову. Також територіальні громади сіл, селищ та міст, що добровільно об'єдналися в єдину територіальну громаду, можуть вийти із складу об'єднаної територіальної громади відповідно до законодавчих процедур;

- Сільські, селищні та міські ради.

Ці ради мають право формувати власні виконавчі органи для здійснення безпосередньої реалізації функцій та виконання рішень у межах повноважень, визначених законодавством для органів місцевого

самоврядування. У містах Києві та Севастополі функції виконавчих органів міських рад виконують міські державні адміністрації;

→ Районні та обласні ради.

Представляють інтереси сіл, селищ і міст на рівні району та області.;

→ Органи самоорганізації населення.

Створюються ініціативною часткою мешканців, що тимчасово або постійно проживають на певній території в межах села, селища або міста.

Система управління на місцях розпочинається з територіальних громад, що представляють собою спільноту жителів, об'єднаних постійним проживанням у межах села, селища чи міста. Ці громади є самостійними адміністративно-територіальними одиницями або представляють собою добровільне об'єднання жителів кількох сіл з єдиним адміністративним центром. Важливо зауважити, що адміністративно-територіальними одиницями є не лише села, селища та міста, а також області, райони та райони в місті.

У контексті сучасних демократичних тенденцій управління на місцях особливу значущість у вирішенні проблем місцевого значення та визначенні напрямків місцевого розвитку набувають організації громадянського суспільства. Ці організації виконують ключову роль у ефективному представленні та захисті інтересів членів територіальних громад у відносинах з органами місцевого самоврядування та місцевими органами виконавчої влади.

Органами виконавчої влади на місцях у системі органів державної влади виступають місцеві державні адміністрації. Вони є частиною системи органів державної влади та, в межах визначених повноважень, реалізують виконавчу владу на території конкретної адміністративно-територіальної одиниці, а також реалізують делеговані відповідною радою повноваження.

Систему виконавчої влади на місцях утворюють:

- обласні державні адміністрації;
- районні державні адміністрації;

- місцеві державні адміністрації у містах Києві та тимчасово окупованому Севастополі.

Систему влади показано на рис.1.2.

Рис. 1.2. Система місцевої влади в Україні після децентралізації

Органи місцевого самоврядування функціонують як підзвітні, підконтрольні та відповідальні перед територіальними громадами, забезпечуючи демократичний процес управління на місцевому рівні. Держава має забезпечувати та гарантувати належне функціонування місцевого самоврядування. Посадові особи відповідних органів місцевого самоврядування періодично, принаймні двічі на рік, повинні звітувати перед територіальними громадами щодо своєї діяльності. Це включає інформування про реалізацію програм соціально-економічного та культурного розвитку, виконання місцевого бюджету та вирішення інших актуальних питань. Територіальна громада має право припинити повноваження органів та посадових осіб місцевого самоврядування у випадку порушення ними Конституції або законів, обмеження прав і свобод громадян, або неналежного виконання наданих повноважень.

Місцеві державні адміністрації зобов'язані реалізувати ефективний механізм взаємодії з об'єднаннями громадян, такими як політичні партії, громадські та

релігійні організації, професійні спілки та їх об'єднання. Об'єднання громадян мають право вносити пропозиції для розгляду місцевими державними адміністраціями та бути присутніми при обговоренні відповідних питань, надаючи необхідні пояснення. Громадяни, як окремі особи, мають право звертатися до місцевих органів виконавчої влади з питань, що належать до їхньої компетенції. Місцеві адміністрації у визначений термін повинні прийняти рішення та надати обгрунтовану відповідь. Посадові особи адміністрацій також здійснюють особистий прийом громадян для вирішення їхніх питань.

Отже, при аналізі особливостей розвитку на місцях, варто враховувати, що місцеве управління передбачає співпрацю органів місцевого самоврядування та місцевих державних адміністрацій з громадою, включно з організаціями громадянського суспільства. Крім того, вони несуть відповідальність перед громадою за прийняті рішення. [11]

Враховуючи природу місцевого управління, яке спрямоване на врахування та реальне відображення інтересів громадян, розвиток територій має ґрунтуватися на конструктивній співпраці чотирьох основних ланок:

1. Громадян, що виступають представниками певної громади;
2. Організацій громадянського суспільства, які виконують роль представників та захисників групових інтересів громадян;
3. Органів місцевого самоврядування та їх виконавчих органів, що представляють інтереси територіальних громад і наділені відповідними повноваженнями для забезпечення цих інтересів;
4. Місцевих органів виконавчої влади, які мають за мету забезпечення балансу між місцевими та національними інтересами.

1.3. Форми та методи залучення громадськості у процес прийняття рішень

Залучення громадян здійснюється у визначених законодавством формах, а також відповідно до нормативно-правових актів місцевої влади та в рамках складеної практики.

Під формами залучення громадян розуміють конкретні методи та процеси, що здійснюються в межах встановлених правових, організаційно-правових та організаційних рамок, і є способами реалізації компетенції членів територіальної громади. [12]

Існує декілька основних інструментів залучення громадян у процес прийняття рішень [13]:

- Місцевий референдум
- Загальні збори громадян
- Місцеві ініціативи
- Громадські слухання
- Органи самоорганізації населення
- Громадські ради
- Доручення виборців
- Електронні петиції
- Громадський бюджет (бюджет участі)

Розглянемо кожен з них детальніше.

1. Місцевий референдум

Згідно закону “Про місцеве самоврядування в Україні”[7]:

Місцевий референдум — форма прийняття територіальною громадою рішень з питань, що належать до відання місцевого самоврядування, шляхом прямого голосування.

Рішення, ухвалені під час місцевого референдуму, мають обов'язковий характер для виконання на відповідній території. Проте, на місцевий референдум не можуть бути винесені питання, які законодавством віднесені до компетенції органів державної влади.

На даний час, ця форма участі громадян не може бути реалізована на практиці, оскільки п. 5 статті 7 вищезгаданого закону передбачає наступне: “Порядок призначення та проведення місцевого референдуму, а також перелік питань, що вирішуються виключно референдумом, визначаються законом про референдуми”. Однак, наразі Закону України «Про референдуми» не існує.

До 6 листопада 2012 року діяв Закон України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми», який втратив чинність на підставі прийнятого 26 січня 2021р. Закону України «Про всеукраїнський референдум»[14]. Але в новому законі питання порядку організації та проведення місцевих референдумів не регламентуються.

2. Загальні збори громадян

Згідно закону “Про місцеве самоврядування в Україні”[7]:

Загальні збори громадян є зібранням всіх або певної частини мешканців села (сіл), селища чи міста з метою вирішення питань, що мають місцеве значення. Загальні збори дозволяють громадянам безпосередньо брати участь у вирішенні місцевих питань. Рішення, ухвалені на загальних зборах громадян, беруться до уваги органами місцевого самоврядування в ході їхньої роботи. Порядок проведення загальних зборів громадян за місцем проживання визначається законом та статутом територіальної громади.

Громадяни на таких зібраннях мають право:

- Висувати на обговорення будь-які питання, що віднесені до компетенції місцевого самоврядування, в рамках Конституції та законів України, а також вносити пропозиції відповідним органам і організаціям;
- Отримувати та передавати населенню інформацію від голів рад, керівників їх органів, слухати звіти керівників підприємств, установ і організацій, що перебувають у комунальній власності відповідних адміністративно-територіальних одиниць;
- Обирати громадські комітети і ради самоврядування та визначатися з умовами їх функціонування;

- Висловлювати пропозиції щодо передачі або продажу в комунальну власність відповідних адміністративно-територіальних одиниць – підприємств, організацій, їх структурних підрозділів та інших об'єктів, що належать до державної та інших форм власності, якщо вони мають особливе значення для забезпечення комунально-побутових і соціально-культурних потреб населення даної території, функціонування місцевого господарства;
- Вносити пропозиції щодо встановлення радами місцевих податків і зборів, оголошення місцевих добровільних позик;
- Обговорювати інші питання, що стосуються інтересів населення відповідної території.

Звернення та пропозиції від зборів, подані до відповідних рад, державних органів, інших органів місцевого і регіонального самоврядування, керівників підприємств, організацій і установ, повинні бути розглянуті в обов'язковому порядку. Особи або органи, які скликали збори, повинні отримати інформацію про результати розгляду у місячний строк.

Проте, рішення загальних зборів не обов'язково буде виконане місцевою владою, оскільки Постанова ВРУ «Про затвердження Положення про загальні збори громадян за місцем проживання в Україні» [15] не регламентує рівень впливу рішення загальних зборів громадян на органи місцевого самоврядування.

Порядок скликання та проведення зборів є наступним [15]:

- Збори можуть скликатися головою відповідної Ради або її виконавчим органом, громадськими комітетами і радами самоврядування;
- Рішення про проведення зборів повинно бути повідомлене мешканцям відповідної території не менш, ніж за 7 днів до запланованої дати їх проведення з зазначенням часу скликання, місця проведення зборів та питань, які будуть обговорені під час зборів;
- Ініціаторами та ведучими зборів можуть бути голова відповідної Ради або його заступник. А у випадку, коли збори скликано за рішенням відповідного органу територіальної самоорганізації громадян – керівник цього органу;

→ Результати зборів оформлюються у вигляді протоколу, який підписують голова та секретар зборів.

В разі ухвалення на загальних зборах громадян рішень, які суперечать положенням Конституції та законодавству України, компетентна рада або її виконавчий орган, або місцева державна адміністрація можуть тимчасово призупинити їх виконання до вирішення питання про їх законність шляхом судового розгляду.

Основною ідеєю зборів є забезпечення доступності цієї форми місцевої демократії для навіть невеликої групи громадян, які мають виборчі права і проживають у територіальній громаді. Організаційно-правовий механізм підготовки та проведення зборів повинен надавати ініціаторам зборів можливість досягати мети, навіть якщо цьому протидіють органи і посадові особи місцевого самоврядування.

3. Місцеві ініціативи

Згідно закону “Про місцеве самоврядування в Україні”[7]:

Члени територіальної громади мають право ініціювати розгляд у раді будь-якого питання, яке входить до відання місцевого самоврядування, в порядку місцевої ініціативи. Місцева ініціатива, подана до розгляду радою у встановленому порядку, обов'язково має розглядатися на відкритому засіданні ради за участю членів ініціативної групи з питань місцевої ініціативи. Рішення ради, прийняте з питання, і внесенного на її розгляд через місцеву ініціативу, публікується відповідно до порядку, визначеного представницьким органом місцевого самоврядування або статутом територіальної громади.

Варто зазначити, що закон не надає чітких вказівок щодо процедури подання місцевої ініціативи. Відтак, це питання може бути врегульоване на рівні конкретного населеного пункту або рішенням місцевої ради про затвердження Положення чи Порядку реалізації права на місцеві ініціативи. Також статут територіальної громади, може містити відокремлений розділ або додаток, який

детально описує порядок реалізації місцевої ініціативи. Аналізуючи практику нормативного регулювання місцевими радами реалізації права місцевої ініціативи варто зауважити, що предметом ініціативи може бути будь-яке питання, що входить до компетенції місцевого самоврядування відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні».

4. Громадські слухання

Згідно закону “Про місцеве самоврядування в Україні”[7]:

Територіальна громада має право організовувати громадські слухання, під час яких її члени спілкуються із депутатами відповідної ради та представниками місцевого самоврядування. Під час цих зустрічей члени територіальної громади можуть заслуховувати представників влади, порушувати питання та вносити пропозиції щодо питань місцевого значення, які належать до відання місцевого самоврядування.

Громадські слухання проводяться не рідше одного разу на рік. Запропоновані за результатами таких слухань ініціативи підлягають обов'язковому розгляду органами місцевого самоврядування. Порядок організації громадських слухань визначається положеннями статуту територіальної громади.

Українська практика показує, що процедура проведення громадських слухань може бути визначена як статутом територіальної громади, так і окремим положенням. Закон "Про місцеве самоврядування в Україні" не відносить статут територіальної громади до обов'язкових місцевих актів, таких як регламент ради чи положення про комісії ради. Статут громади має таку ж юридичну силу, як і інші нормативні акти ради, тому рада, за відсутності статуту громади, може врегулювати питання проведення громадських слухань за допомогою відповідного положення.

Рішення громадських слухань мають рекомендаційний характер для ради й не повинні служити засобом вирішення політичних питань. На відміну від місцевих ініціатив, де місцева влада зобов'язана реагувати на подібну ініціативу шляхом ухвалення відповідних рішень, результати громадських слухань не

зобов'язують раду приймати конкретні рішення. Правові наслідки громадських слухань полягають у тому, що рада повинна розглянути висновки та пропозиції громадських слухань на пленарному засіданні, однак прийняття якогось рішення не є обов'язковим.

Для залучення найбільш активних мешканців до обговорення питань на громадських слуханнях є опція створення такого підготовчого органу, як дорадчий комітет. Він складається з громадських активістів, депутатів ради, фахівців з окремих питань, які їх планується винести на обговорення під час громадських слухань. З метою отримання компетентної оцінки пропозицій також можуть бути створені допоміжні органи такі як фокусні та експертні групи. Ці механізми сприяють більш якісному та ґрунтовному обговоренню важливих питань на громадських слуханнях.

5. Органи самоорганізації населення

Згідно закону “Про місцеве самоврядування в Україні”[7]:

Сільські, селищні, міські, районні в місті (у разі їх створення) ради можуть дозволяти за ініціативою жителів створювати будинкові, вуличні, квартальні та інші органи самоорганізації населення і наділяти їх частиною власної компетенції, фінансів та майна.

Створення та діяльність органів самоорганізації населення за місцем проживання регулює Закон України «Про органи самоорганізації населення»[16].

Основними завданнями ОСН є [17]:

- Участь у реалізації соціально-економічного, культурного розвитку відповідної території, інших місцевих програм;
- Створення умов для участі мешканців у вирішенні питань місцевого значення в межах Конституції і законів України;
- Задоволення соціальних, культурних, побутових та інших потреб жителів шляхом сприяння у наданні їм відповідних послуг.

Створення органів самоорганізації населення, таких як будинкові, вуличні, квартальні комітети, є поступовим процесом структуризації територіальної

громади та реальною можливістю для досягнення більш високого рівня її самоорганізації. Цей підхід не лише сприяє формуванню ефективної системи взаємодії населення, а й відкриває шлях до створення самодостатньої та впливової реальної сили в межах певної території.

6. Громадські ради

Згідно Постанови Кабінету Міністрів України “Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики”[18]:

Громадська рада є тимчасовим консультативно-дорадчим органом, утвореним для сприяння участі громадськості у формуванні та реалізації державної та регіональної політики.

Учасниками громадських рад не можуть бути діючі представники влади (народні депутати України, депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим та місцевих рад, посадові особи органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування), щоб рада представляла інтереси громади і не була політично заангажованою.

Громадська рада відповідно до покладених на неї завдань:

- ➔ Готує та подає органу виконавчої влади пропозиції до орієнтовного плану проведення консультацій з громадськістю;
- ➔ Готує та подає органу виконавчої влади пропозиції щодо організації консультацій з громадськістю, у тому числі щодо залучення представників зацікавлених сторін;
- ➔ Готує та подає органу виконавчої влади обов’язкові для розгляду пропозиції, висновки, аналітичні матеріали щодо вирішення питань у відповідній сфері, підготовки проєктів нормативно-правових актів, удосконалення роботи органу;
- ➔ Проводить громадський моніторинг за врахуванням органом виконавчої влади пропозицій та зауважень громадськості, забезпеченням ним прозорості та відкритості своєї діяльності, а також дотриманням

нормативно-правових актів, спрямованих на запобігання та протидію корупції;

- Інформує громадськість про свою діяльність, прийняті рішення та стан їх виконання, подає в обов'язковому порядку відповідні відомості органу виконавчої влади для оприлюднення на його офіційному веб-сайті та будь-яким іншим способом;
- Збирає, узагальнює та подає органу виконавчої влади пропозиції громадськості щодо вирішення питань, які мають важливе суспільне значення;
- Готує та оприлюднює щорічний звіт про свою діяльність.

Пропозиції, які надходять від громадської ради, підлягають розгляду відповідним органом виконавчої влади згідно встановленого порядку. Процес розгляду таких пропозицій, зокрема тих, що стосуються проєктів нормативно-правових актів, відображається у звіті за результатами проведення консультацій з громадськістю.

7. Доручення виборців

Згідно статті 17 Закону України “Про статус депутатів місцевих рад” [19]:

Виборці можуть давати своєму депутатові місцевої ради доручення на зборах під час його звітів чи зустрічей з питань, що впливають з потреб відповідного виборчого округу чи територіальної громади в цілому.

Доручення виборців повинні відповідати законодавству України, і їх виконання має бути віднесене до компетенції місцевих рад та їх органів. Доручення виборців депутатові має бути підтримане більшістю учасників зборів.

Доручення виборців, виконання яких потребує прийняття відповідною радою або її виконавчим органом рішення, а також фінансових або інших матеріальних витрат, повинні бути доведені депутатом місцевої ради до відома відповідної ради або її органів. Після отримання цих доручень виборців рада та її органи проводять аналіз, враховуючи матеріальні можливості, і ухвалюють

відповідні рішення щодо їх реалізації. Рішення з цих питань доводяться до відома депутатів місцевої ради та територіальної громади. Доручення виборців беруться до уваги при розробці планів і програм економічного та соціального розвитку відповідної території, місцевих економічних програм, складанні бюджету, а також при підготовці рішень з інших питань.

8. Електронні петиції

Згідно статті 23-1 Закону України “Про звернення громадян”[2]:

Громадяни можуть звернутися до Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, органу місцевого самоврядування з електронними петиціями через офіційний веб-сайт органу, якому вона адресована, або веб-сайт громадського об’єднання, яке здійснює збір підписів на підтримку електронної петиції.

Електронна петиція повинна містити чіткий виклад суті звернення, а також інформацію про автора петиції, зокрема прізвище, ім’я, по батькові та адресу електронної пошти. На веб-сайті відповідного органу або громадського об’єднання, що здійснює збір підписів, обов’язково має бути вказана дата початку збору підписів, а також повна інформація про загальну кількість та перелік осіб, які підписали електронну петицію.

Електронна петиція не може містити заклики до повалення конституційного ладу, порушення територіальної цілісності України, пропаганду війни, насильства, жорстокості, розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, заклики до вчинення терористичних актів, посягання на права і свободи людини.

Відповідальність за зміст електронної петиції несе автор електронної петиції.

Для створення електронної петиції до Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, органу місцевого самоврядування її автор заповнює спеціальну форму на офіційному веб-сайті органу, якому вона адресована, або веб-сайті громадського об’єднання, яке здійснює збір підписів на підтримку електронних петицій, та розміщує текст електронної петиції.

Електронна петиція оприлюднюється на офіційному веб-сайті відповідно Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, органу місцевого самоврядування або на веб-сайті громадського об'єднання, яке здійснює збір підписів на підтримку електронних петицій, впродовж двох робочих днів з моменту подання автором петиції.

Якщо електронна петиція не відповідає встановленим вимогам, її публікація не здійснюється, і автор отримує повідомлення про це не пізніше ніж у термін, встановлений для оприлюднення.

Дата оприлюднення електронної петиції на офіційному веб-сайті Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, відповідного органу місцевого самоврядування або на веб-сайті громадського об'єднання є датою початку збору підписів на її підтримку.

У разі визнання за доцільне, викладені в електронній петиції пропозиції можуть реалізовуватися органом, якому вона адресована, шляхом прийняття з питань, віднесених до його компетенції, відповідного рішення.

9. Громадський бюджет (бюджет участі)

Громадський бюджет (бюджет участі) – це частина бюджету міста, з якої обов'язково фінансуються проекти та пропозиції, подані безпосередньо громадянами.

Спеціального законодавства з приводу формування та реалізації бюджету участі не існує. Законодавчою підставою для запровадження бюджетування за участю громадян є Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» та Бюджетний кодекс України.

Щоб запровадити бюджет участі, місцева влада має затвердити[20] положення “Про громадський бюджет”, яке визначає етапи процесу бюджетування за участю громадян, процедуру розроблення, подання на конкурс, експертної оцінки громадських проектів, а також порядок публічного голосування за подані проекти, визначення переможців за результатами голосування. Внормовується

також порядок фінансування та реалізації громадських проєктів-переможців, моніторингу, контролю та звітності щодо їх практичного впровадження.

Мають бути затверджені такі параметри бюджету участі:

- сума коштів, що передбачається в міському бюджеті для реалізації громадських проєктів в рамках бюджету участі на кожен бюджетний рік;
- кількість підписів громадян, необхідна для підтримки проєкту на фінансування з громадського бюджету;
- способи подання проєктів (наприклад письмово чи електронно)
- способи голосування за проєкти (наприклад письмово чи електронно)
- хто має входити до складу номінаційного комітету з відбору проєктів
- хто може бути автором проєкту;
- хто має право голосувати за проєкти;
- класифікація проєктів за напрямками спрямування;
- встановлення мінімальної та максимальної вартості проєкту;
- способи інформування жителів про можливості громадського бюджету;
- терміни початку та завершення подання проєктів, оцінювання проєктів, голосування за проєкти, визначення переможців, звітування за результатами виконання проєкту тощо.

1.4. Досвід іноземних міст

У науковій роботі [21] проведено аналіз досвіду європейських країн.

Систематичний огляд законодавства вказаних країн свідчить про наявність спільних принципів участі громадськості та визначає ключові компоненти, які можуть слугувати рекомендаціями для інших національних контекстів.

Процес прийняття рішень передбачає інформованість всіх учасників та проведення консультацій з усіма зацікавленими сторонами. Можливість участі надається різноманітним групам населення, таким як представники меншин, люди з інвалідністю, жінки, люди похилого віку тощо. Для активізації та підтримки залучення цих груп необхідно визначати відповідні методи. Деякі країни вже мають ефективні політики залучення, що надають можливість кожному громадянину брати участь у процесі прийняття рішень, включно з людьми з інвалідністю та літніми громадянами.

Громадські організації відіграють ключову роль у процесі прийняття рішень, сприяючи активній участі громадськості. Вони можуть представляти інтереси своїх членів та зацікавлених осіб, а також тримати їх в курсі процесу прийняття рішень та його результатів.

У ряді країн передбачено своєчасне надання однозначної та конкретної інформації для забезпечення розуміння учасниками питань та надання їм можливості зробити більш значущий внесок. З цією метою будь-які особи повинні мати доступ до проєктів документів на перших етапах їх розробки та у всіх подальших редакціях.

Час, відведений для участі громадськості, слід визначати з урахуванням проведення відповідних консультацій; в досліджуваних країнах цей час становив не менше, ніж 10 днів для кожного проєкту.

Створення механізмів зворотного зв'язку для учасників сприяє підвищенню рівня довіри та активізації залучення. Крім того, це підвищує рівень прихильності до влади серед громадськості та її участь у подальших процесах.

Деякі країни здійснюють оцінювання процесів участі громадськості з метою покращення майбутніх ініціатив та розповсюдження досвіду імплементації креативних моделей.

Для заохочення громадськості до участі на всіх етапах політичного процесу можуть бути використані різноманітні інструменти та механізми. Рішення щодо їхнього застосування варто приймати на початкових етапах процесу для забезпечення вибору найбільш доцільних засобів.

Для підтримки ефективності та успішного впровадження процесу можуть бути вжиті різноманітні заходи. Наприклад, у деяких країнах призначають координаторів, які сприяють в проведенні процесу та виступають як контактні особи для громадськості та інших посадовців. В інших країнах впроваджено матеріальні заохочення для заохочення залучення громад та підтримки участі громадськості.

Для забезпечення обізнаності громадськості про процес участі у прийнятті рішень рекомендується використовувати різноманітні інструменти, такі як кампанії, веб-сайти та інші.

З метою залучення громадян державні органи використовують інструменти електронної участі. Загалом такі інструменти розробляються у формі зручної для використання платформи з простими механізмами надання доступу до даних та їх повторного використання. Вони передбачають можливість проведення електронних консультацій, що містять інформацію про процес складання проекту документа, місце для коментарів, дані про контактну особу та інші пов'язані матеріали. Крім того, такі платформи мають призначену команду осіб, відповідальних за постійне оновлення інформації.

В окремих країнах розроблено детальні посібники для громадян та/або службовців, а також проводяться тренінги з метою підтримки реалізації механізму участі громадськості.

У певних країнах для реалізації та моніторингу механізмів участі громадськості, зокрема громадських консультацій, призначаються спеціалізовані установи.

У ряді країн встановлено гарантії доступу до інформації та проведення консультацій з зацікавленою громадськістю. Ці гарантії мають юридичну силу та включають положення про надання зворотного зв'язку та механізми оскарження в разі виникнення порушень.

Отже, основні дії спрямовані на навчання громадян різноманітним можливостям впливу на рішення влади, створення зручних та ефективних механізмів для висловлення пропозицій та забезпечення контролю над їх реалізацією.

1.5. Сталий розвиток як сучасний вектор розвитку українських міст і громад

Сталий розвиток – це такий розвиток країн і регіонів, коли економічне зростання, матеріальне виробництво і споживання, а також інші види діяльності суспільства відбуваються в межах, які визначаються здатністю екосистем відновлюватися, поглинати забруднення і підтримувати життєдіяльність теперішніх та майбутніх поколінь.[22]

Залученню громади до управління містом приділяє увагу ціль 11. Вона спрямована на вдосконалення підходів до містобудування, управління та розвитку міст і громад з дотриманням принципів інклюзивності, безпечності та сталості, а також запобігання можливим ризикам погіршення якості життя населення.

Швидка урбанізація призводить до неефективного розподілу та використання ресурсів, створюючи надмірне навантаження на навколишнє середовище. Підприємства, що функціонують у містах та сприяють загальному економічному процвітання, мають активно підтримувати розвиток інфраструктури, беручи участь у розробці стратегій розвитку міст і громад. Вони повинні використовувати свої ресурси та експертні знання для визначення інноваційних та економічно ефективних рішень у вирішенні складних, міждисциплінарних проблем сталості міст.

Завданнями цілі 11 є[23]:

1. Забезпечити доступність житла;

2. Забезпечити розвиток поселень і територій виключно на засадах комплексного планування та управління за участю громадськості;
3. Забезпечити збереження культурної і природної спадщини із залученням приватного сектору
4. Забезпечити своєчасне оповіщення населення про надзвичайні ситуації з використанням інноваційних технологій
5. Зменшити негативний вплив забруднюючих речовин, у т. ч. на довкілля міст, шляхом використання інноваційних технологій
6. Забезпечити розробку і реалізацію стратегій місцевого розвитку, спрямованих на економічне зростання, створення робочих місць, розвиток туризму, рекреації, місцевої культури і виробництво місцевої продукції

Важливим аспектом досягнення цієї цілі є сприяння залученню громадян до управління містами, оскільки жителі громад є найбільш зацікавленими у їх процвітанні. Таким чином, влада повинна активно розробляти способи ефективної комунікації з громадськістю для обговорення та моніторингу впровадження рішень, спрямованих на розвиток міста.

Розділ 2. Діючі інструменти впливу громадськості на управління розвитком міста на прикладі міста Київ

2.1. Петиції від громадськості до міської адміністрації (на прикладі м. Київ)

У сучасному суспільстві електронні петиції стали ефективним інструментом для вираження громадської думки та взаємодії з місцевою адміністрацією. Особливо важливо вивчати цей механізм на прикладі міста Києва, як одного з найбільших адміністративних центрів України. У цьому розділі розглянемо процес подання та розгляду електронних петицій в контексті взаємодії громадськості та міської адміністрації.

Громадські петиції стали важливим інструментом взаємодії між громадою та міською радою, відображаючи різноманіття голосів та інтересів мешканців. У цьому контексті, місто Київ служить яскравим прикладом активної участі громадськості через електронні петиції, що сприяють вирішенню ключових питань та формування розуміння пріоритетів громади для міської адміністрації.

Електронні петиції є ефективним засобом для громадян висловлювати свої ініціативи та спільно впливати на процеси пов'язані з розвитком міста. Завдяки цифровізації законних інструментів впливу на місцеву владу, мешканці мають можливість швидко та зручно об'єднуватися навколо конкретних питань, які їх турбують.

Головною перевагою електронних петицій є їх легкість подання та оперативність розгляду. У Києві, при отриманні 6000 підписів, петиції розглядаються відповідальними особами міської адміністрації. Це створює можливість громаді впливати на прийняття рішень та отримувати офіційні відповіді.

Громадські петиції стають механізмом визначення пріоритетів для міської ради. Широкий спектр питань, які можуть стосуватися громадських петицій, варіюється від соціальних питань та інфраструктурних проєктів до питань екології та культури.

Окрім електронних петицій, місто Київ також володіє Контактним центром, де оператори щодня приймають скарги та пропозиції громадян. Цей

центр є важливим каналом для безпосереднього зв'язку між мешканцями та міською адміністрацією.

Громадські петиції часто стають основою для створення ширших громадських рухів. Успішні випадки, де петиції вплинули на прийняття позитивних рішень, підкреслюють силу громадської активності та її вплив на розвиток міста.

Громадські петиції стають не лише засобом вираження невдоволення, але і позитивним механізмом для створення конструктивного діалогу між владою та громадою. Вони сприяють створенню більш прозорих та відкритих механізмів прийняття рішень.

Електронна петиція є засобом для громадян висловлювати свої ініціативи та подавати їх до Київської міської ради. Важливим аспектом є можливість залучити увагу громадськості до конкретної проблеми чи ініціативи та впливати на процеси влади через масову підтримку.

Важливим елементом електронних петицій є відповідальність за їх зміст, яку несе автор чи ініціатор. Треба дотримуватись чітких правил оформлення петицій, щоб забезпечити їхню ефективність та легкість розгляду. Детальні вказівки щодо порядку подання та розгляду електронних петицій можна знайти у Рішенні КМР №103/2006 від 8 жовтня 2015 року.

Варто розглянути алгоритм подання петиції до КМДА на рисунку 2.1.

Рис. 2.1. Алгоритм подання петиції до КМДА

Також, важливим буде огляд статистика [25] та її аналіз по тим самим петиціям зображені в таблиці 2.2.

Рік	Кількість опублікованих петицій	Петицій, що отримали необхідну підтримку (>6000 гол.)	Відсоток підтриманих від усіх опублікованих
2017	1065	8	0,75%
2018	763	7	0,92%
2019	413	1	0,24%
2020	725	2	0,28%
2021	405	2	0,49%
2022	560	42	7,50%
2023	684	65	9,50%

Табл. 2.2. Статистичні дані по петиціям КМДА (в період 2017-2023 рр.)

По статистиці дуже влучно видно, як в останні роки стрімко зростає рівень залученості громадськості до підтримки петицій щодо всебічного розвитку міста.

Хоча й середньорічна кількість петицій не особливо змінилась з роками, але саме їх підтримка неабияк збільшилася, майже в 10 разів.

Також, не останнім фактором є повномасштабні запуски в життя застосунків Київ Цифровий та Дія, що значно полегшили спосіб верифікації особистості та зробили можливим підтримку петицій прямо з смартфона. Ці кроки значно зекономили час киян та зробили великий внесок в залученість громади до розвитку їхнього міста.

Варто також показати приклади вдалих та невдалих реалізацій петицій міста.

Вдалою реалізацією, зображеною на рис.2.3., закінчився шлях петиції №12081 пов'язаної з демонтажем пам'ятника Пушкіну, який мав антиукраїнську позицію і не має права бути в Києві. Попри довгі суперечки громади з владою міста, влада змогла задовольнити петицію громади. Тим самим, громада в котрій раз не тільки скористувалася інструментом впливу на владу, а ще неабияк вплинула на розвиток міста та подальших поколінь українців.

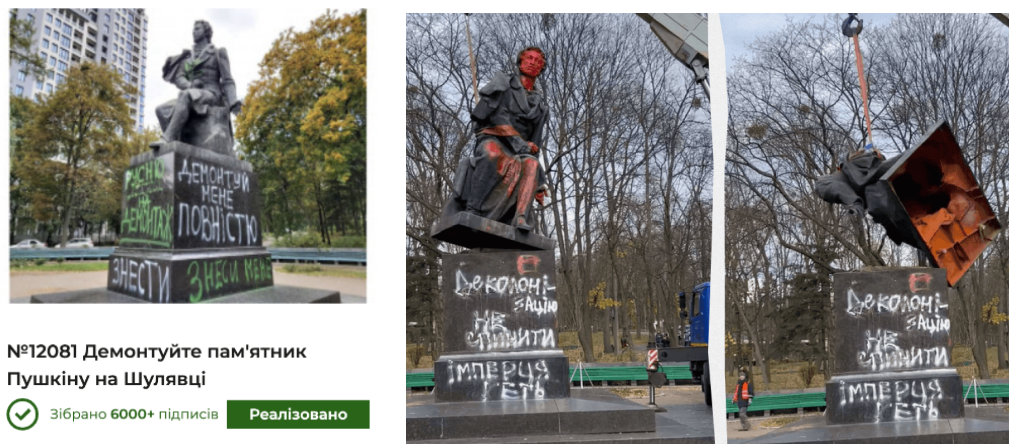

Рис. 2.3. Приклад вдалої реалізації петиції

Однак, хеппіенд трапляється не завжди і, на жаль, доволі часто бувають випадки коли місцева влада не може задовільнити запити громади. Варто поглянути на рисунок 2.4. Яскравим прикладом є петиції направленні на скасування заборони руху громадського транспорту під час повітряних тривог. Попри поданих на даний момент 6(!) петицій і достатньою підтриманих (більше 6000 голосів на кожній), наразі міська влада не може взяти на себе таку відповідальність і скасувати зупинку транспорту, це призводить до паралізації

частини міста, а також збільшує тривалість поїздки киян. Всі ці фактори негативно впливають на збільшення прямих і непрямих економічних втрат населення та країни в цілому. Також, варто зазначити, що відсутність комунікації між громадою і владою, або навіть ігнорування проблем громади, негативно впливає на заохоченість громади впливати на розвиток міста, це несе за собою втрату авторитету і підтримку влади в очах громадськості.

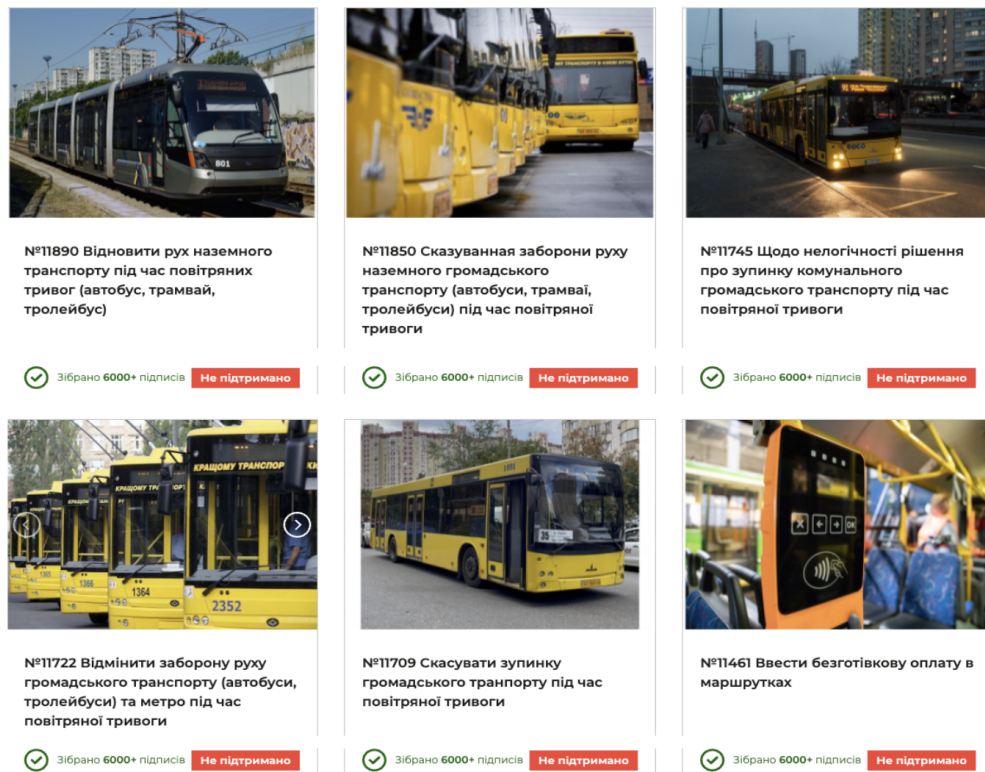

Рис. 2.4. Приклад невдалої реалізації петиції

Варто зазначити, що крім петицій з метою покращення взаємодії між мешканцями та органами влади в м. Києві, було започатковано діяльність Контактного центру міста Києва (КБУ «Контактний центр»). Ця ініціатива базується на успішному досвіді колишньої Служби допомоги киянам Call-центр 1551.

Головною метою Контактного центру є прийом скарг, пропозицій та повідомлень від мешканців міста з метою підвищення якості життя в столиці. Оператори, доступні за номером телефону 1551, приймають звернення в режимі онлайн щодня, 24/7.

КБУ «Контактний центр» входить до Єдиної системи опрацювання звернень до органів влади. Це забезпечує єдинообразний та систематизований

підхід до обробки звернень громадян. Завдяки цьому, інформація надходить до відповідних структурних підрозділів адміністрації міста для оперативного розгляду.

Оператори Контактного центру працюють в режимі онлайн, щоб надавати компетентну та оперативну відповідь на звернення громадян. Це сприяє вирішенню актуальних проблем та швидкому реагуванню на потреби мешканців міста.

Фахівці Контактного центру відправляють звернення громадян до відповідних структурних підрозділів адміністрації м. Києва або відповідних комунальних підприємств. Це дозволяє забезпечити розгляд звернень компетентними виконавцями та надання розгорнутих відповідей, а згодом і вирішенню проблеми звернення.

Далі пропоную розглянути SWOT-аналіз по петиціям громади до міської ради:

Сильні сторони (Strengths):

- Віртуальні петиції легко поширюються через соціальні мережі, інтернет-платформи та ЗМІ, що полегшує збір підписів.
- Петиція є законним інструментом вираження громадської думки, що може змусити владу враховувати вимоги громадян.

Слабкі сторони (Weaknesses):

- Якщо громада не демонструє достатнього інтересу або не долучається до петицій, це може послабити вплив громади на владу.
- Існує можливість, що навіть з набором достатньої кількості підписів, петиція може не вплинути на прийняття конкретних рішень чиновниками.

Можливості (Opportunities):

- Успішна петиція може здобути медійну увагу, що сприяє популяризації та вирішенню проблеми.
- У разі успішного завершення петиції, громада може мати можливість вплинути на прийняття конкретних рішень владою.

- Петиція створює можливість для діалогу між громадою і представниками влади.

Загрози (Threats):

- Якщо влада вирішить ігнорувати петицію, це може призвести до розчарування громади і втрати довіри.
- Ідею та реалізацію петиції може ускладнити політична ситуація або внутрішні конфлікти.

SWOT-аналіз є інструментом, який допомагає розглянути всі аспекти ідеї петиції як інструменту впливу на місцеву владу.

2.2. Громадський Бюджет

Громадський бюджет є важливим інструментом для розвитку культури самоврядування та участі громади в процесах розбудови міста. У межах цього розділу розглянемо основні аспекти громадського бюджету на прикладі Києва та його вплив на пріоритети, ефективність міського бюджету та рівень участі мешканців.

Громадський бюджет представляє собою більш довершену форму петицій, де громада не лише висловлює свої ініціативи, але й розраховує фінансування та визначає особи, що ведуть проєкт. Це є важливим інструментом електронної демократії, сприяє включеності населення до прийняття рішень.

Зазвичай, громадський бюджет є частиною міського бюджету, яку мешканці мають можливість самостійно розподілити шляхом голосування. Його результати є обов'язковими для виконання, хоча іноді залежать від рішень чиновників. Механізми реалізації громадського бюджету можуть різнитися, але їхня мета - залучити громадськість до впливу на розвиток міста.

Громадський бюджет сприяє розвитку культури самоврядування, залучаючи громадян до процесів, які безпосередньо стосуються їхнього життя. Участь у голосуванні за проєкти дозволяє мешканцям визначати пріоритети та впливати на розвиток свого міста.

В Києві перший Громадський Бюджет відбувся в 2017 році[27]. Організація воркшопів та участь представників міських ГО та ініціатив у створенні нових підходів до бюджету участі визначили необхідність його "перезавантаження" та подальшу легалізацію рішенням Київради.

Громадський бюджет став не лише інструментом активних громадян, але й ключовим фактором змін в місті. Проєкти, що отримують найбільшу підтримку, реалізуються під контролем авторів та громадськості, сприяючи покращенню інфраструктури та якості життя.

Один із ключових моментів впровадження громадського бюджету в Києві – це партнерство між громадськістю та Київрадою. Підтримка громадськості та виявлення їхньої готовності вносити позитивні зміни в розвиток міста стали важливими аспектами успіху цього проєкту.

Громадський бюджет не тільки дозволяє громадянам висловлювати свої побажання, але й стимулює активізацію ініціатив. Пропозиції проєктів та участь у голосуванні відображають широкий спектр потреб громади, роблячи процес більш репрезентативним.

Проєкти, які отримують підтримку громади, піддаються реалізації під контролем авторів та під наглядом громадськості. Це не лише сприяє вирішенню конкретних проблем, але й формує високий рівень довіри між міською владою та населенням.

Впровадження громадського бюджету в Києві позитивно вплинуло на соціальні та економічні аспекти міста. Збільшення участі громади в прийнятті рішень, покращення інфраструктури та створення сприятливого середовища для життя – це лише деякі з переваг, які відзначають мешканці.

Майбутнє громадського бюджету в Києві обіцяє більше інновацій та розвитку. Підтримка громади, досвід попередніх етапів та партнерство з міською владою створюють перспективи для постійного вдосконалення механізму та розширення його впливу на розвиток столиці.

Громадський бюджет Києва визначається багатозначною категоризацією проєктів, що дозволяє громаді визначити пріоритетні напрями по тематикам для подальшого розвитку міста.

Кожна категорія відображає різноманіття потреб та інтересів громади:

➤ Молодь

проєкти, спрямовані на покращення умов для молоді, розвиток освіти, культурних та спортивних заходів.

➤ Спорт

Ініціативи, що покликані підтримати фізичну активність та розвиток спорту в місті.

➤ Освіта

проєкти, спрямовані на покращення інфраструктури та якості освіти в Києві.

➤ Культура, туризм

Ініціативи, які сприяють розвитку культурного життя та туризму в столиці.

➤ Екологія

проєкти, спрямовані на збереження природи та зменшення екологічного впливу.

➤ Охорона здоров'я

Ініціативи, що сприяють покращенню медичної інфраструктури та охороні здоров'я мешканців.

➤ Соціальний захист, інклюзія

проєкти, що спрямовані на підтримку соціальних ініціатив та інклюзивних заходів.

➤ Дороги, транспорт

Ініціативи, спрямовані на поліпшення транспортної інфраструктури та безпеки дорожнього руху.

➤ Безпека

проєкти, що сприяють забезпеченню безпеки мешканців та їхнього майна.

➤ ІТ (інформаційні технології)

Ініціативи, які сприяють розвитку технологічного сектору та впровадженню інновацій.

➤ Громадянське суспільство

проекти, які підтримують розвиток громадянського суспільства та громадської активності.

➤ Міжтематичні

Ініціативи, які об'єднують кілька тематичних напрямів та розвивають місто комплексно.

➤ Комунальне господарство, енергозбереження

проекти, спрямовані на оптимізацію комунальних послуг та зменшення споживання енергії.

➤ Публічний простір

Ініціативи, спрямовані на благоустрій та розвиток публічних просторів у місті.

У громадському бюджеті Києва проекти поділяються на дві категорії в залежності від вартості їхньої реалізації:

➤ Малі проекти (до 400 тисяч гривень)

проекти, які мають більш обмежений бюджет, але можуть бути ключовими для вирішення конкретних проблем та покращення певних аспектів міста.

➤ Великі проекти (до 2 млн гривень)

Ініціативи, що вимагають більших фінансових витрат, але можуть мати більший вплив на розвиток та покращення інфраструктури міста.

Система голосування

У громадському бюджеті Києва впроваджена складна та прозора система голосувань, що дозволяє визначити рейтинг проектів з урахуванням кількох ключових параметрів. Ця система оцінювання забезпечує об'єктивне та ефективне визначення пріоритетних ініціатив, що в подальшому отримають фінансову підтримку.

Один з ключових факторів, що враховується в системі - це рівень підтримки проєкту серед громади. Голосування визначається кількістю голосів та активністю громадян, які взяли участь у виборі конкретної ініціативи.

Ще одним важливим аспектом є вартість проєкту. Проєкти з різним бюджетом можуть мати різний вплив на розвиток міста. Врахування витрат допомагає оптимізувати розподіл фінансових ресурсів та забезпечити більш раціональне використання коштів.

Третім критерієм є тематика проєкту. Категоризація за різними напрямками, які відображають різноманітність потреб громади, дозволяє ефективно групувати та порівнювати ініціативи.

Рейтинг проєктів формується на основі сумісного оцінювання зазначених параметрів. Система враховує не лише числові дані, але й їхню взаємодію, надаючи комплексний погляд на кожен проєкт.

Використання рейтингової системи забезпечує об'єктивність та прозорість при визначенні переможців. Кожен критерій оцінюється нейтрально та відкрито, уникнення будь-якої форми підкреслення чи впливу.

Система голосувань і рейтингу дозволяє максимально ефективно розподілити обмежені фінансові ресурси між проєктами різних напрямів та вартості.

Громадяни, беручи участь у голосуванні, можуть спрощено оцінити проєкти, враховуючи їхню підтримку, вартість та тематику. Це полегшує вибір та сприяє більшій активності громади.

Складна система оцінювання та рейтингу в громадському бюджеті Києва є ключовим інструментом для визначення пріоритетних ініціатив. Врахування рівня підтримки, вартості та тематики проєктів дозволяє створити об'єктивний та ефективний механізм, спрямований на розвиток міста та задоволення потреб громади.

Алгоритм Громадського Бюджету: від ідеї до реалізації

Перший етап Громадського Бюджету – це відкрите запрошення громади подавати свої проєкти. Будь-який мешканець має можливість висловити свої ідеї та ініціативи, спрямовані на поліпшення якості життя у місті. Подання проєктів може відбуватися через електронні платформи, спеціально призначені для цього.

Отримані проєкти проходять етап ретельного розгляду та доопрацювання. Фахівці та представники владних органів аналізують ініціативи з точки зору їхньої реалізованості та відповідності законодавству. Ідеї, які визнані придатними, можуть бути доопрацьовані для максимальної ефективності.

Після розгляду проєктів, громаді відкривається можливість голосувати за ті ініціативи, які вони вважають найбільш важливими та перспективними. Голосування проводиться електронно для забезпечення максимальної прозорості голосування.

Після завершення голосування оголошуються проєкти-переможці, які отримують фінансову підтримку для реалізації. Цей етап підкреслює важливість громадської участі та визначає пріоритети для майбутнього розвитку міста.

Переможці вступають в етап планування реалізації, де вони спільно з представниками владних органів та фахівцями уточнюють деталі та розробляють детальний план реалізації проєкту. Цей етап важливий для забезпечення ефективного використання виділених коштів та досягнення максимальних результатів.

Останній етап Громадського Бюджету – це реалізація проєктів. Одержавши необхідне фінансування та завершивши всі підготовчі роботи, команди проєктів взялися за втілення своїх ідей у життя. Реалізація проєктів під контролем громади та владних органів стає важливим кроком у розвитку міста та задоволенні потреб громади.

Різноманітність проєктів Громадського Бюджету

проєкти, які подаються в Громадський Бюджет, охоплюють широкий спектр ініціатив – від невеликих поліпшень у повсякденному житті до значущих

інфраструктурних та соціокультурних проєктів. Різноманітність цих ідей відображає багатоаспектність потреб та бажань громади.

Невеликі, але дратівливі проблеми, такі як ями на дорогах, стають об'єктом уваги громадських ініціатив. Проєкти, спрямовані на ремонт та утримання дорожнього покриття, сприяють безпеці та комфортабельності громадського транспорту та автовласників.

Ініціативи, що націлені на покращення умов проживання, включають в себе ремонт та заміну вікон у під'їздах багатоквартирних будинках. Це сприяє збереженню тепла в приміщеннях та підвищує загальний комфорт життя мешканців.

Освітлення громадських просторів є важливим аспектом безпеки та комфорту. Проєкти на встановлення нових ліхтарів сприяють створенню безпечних областей для громадян та підвищують якість громадського простору.

Проєкти, спрямовані на розвиток освітньої інфраструктури, включають у себе ремонт та утеплення шкіл. Це покращує умови для навчання та створює зручне навчальне середовище для дітей.

Розвиток інформаційних технологій – один із пріоритетних напрямків. Проєкти на будівництво комп'ютерних класів та лабораторій сприяють підвищенню рівня освіти та розвитку цифрової грамотності.

Створення комфортних громадських просторів – це важлива частина розвитку міста. Проєкти на будівництво доріжок та інфраструктури у парках сприяють активному та здоровому способу життя громади.

Громадські ініціативи можуть спрямовуватися на створення бюджету для проведення масштабних заходів та івентів. Це включає в себе чемпіонати, фестивалі та інші заходи, що сприяють активному соціокультурному життю та об'єднують громаду.

Спортивні та культурні події, такі як чемпіонати та зустрічі, створюють позитивний імідж міста та підтримують соціальну активність громади.

Аналітика по Громадському Бюджету

Знайшовши вихідні статистичні дані [26] по громадському бюджету міста Київ за період з 2017 року по 2022 рік мною були намальовані графіки з яких можна зробити аналітичні висновки. Тому далі ознайомимося з цим всім.

Розглянемо графік на рисунку 2.5 розподіл лідерів за статтю та загальну кількість лідерів по рокам в період з 2017 року по 2022 рік. Лідером вважається людина, яка подала на голосування свій проєкт. Також на графіку зображені стовпчики з статтю, яку не вдалось визначити, невеликі відсотки тому не варто загострювати на цьому увагу.

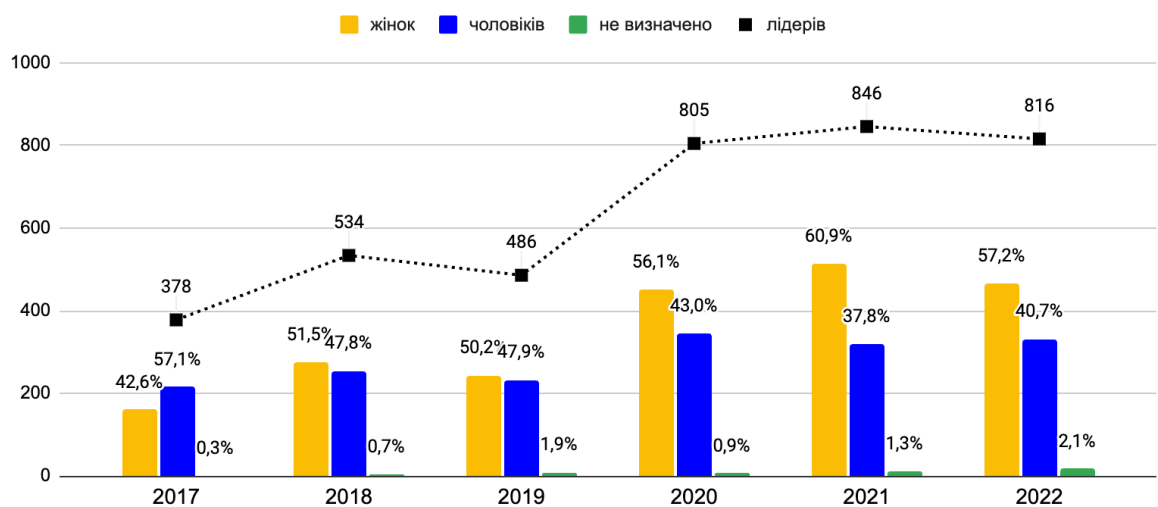

Рис. 2.5. Розподіл лідерів за статтю та загальна кількість лідерів

На цьому графіку дуже гарно видно збільшення кількості лідерів з моменту старту ініціативи громадського бюджету. Варто зазначити, що 2017 рік перший рік повномасштабного запуску цього проєкту. Також на графіку можна помітити “сходінку” в кількостях лідерів між періодами 2017-2019рр. та 2020-2022рр. Чому відбулося стрімке збільшення кількості лідерів майже в 2 рази можна тільки припустити. Моє припущення, базується на факті реалізації першої хвилі проєктів громадського бюджету 2017 року, що дало людям мотивацію на створення нових проєктів для покращення управління розвитком міста.

Варто звернути увагу на стовпчикову діаграму розподілів лідерів за статтю. Спочатку чоловіків було на 25% більше, однак в 2022 році ми бачимо зовсім іншу картину і перевагу у 27% у жіночого населення. Важко пояснити з чим конкретно це пов’язано, але ця тенденція не може не радувати, бо показує наявність

гендерної рівності в Україні. Ця рівність показує, що обидві статі однаково зацікавлені в розвитку громадських ініціатив.

Далі розглянемо стовпчикову діаграму (рис. 2.6) розподілів бюджету поданих проєктів та бюджету виділеного містом на ініціативу громадського бюджету.

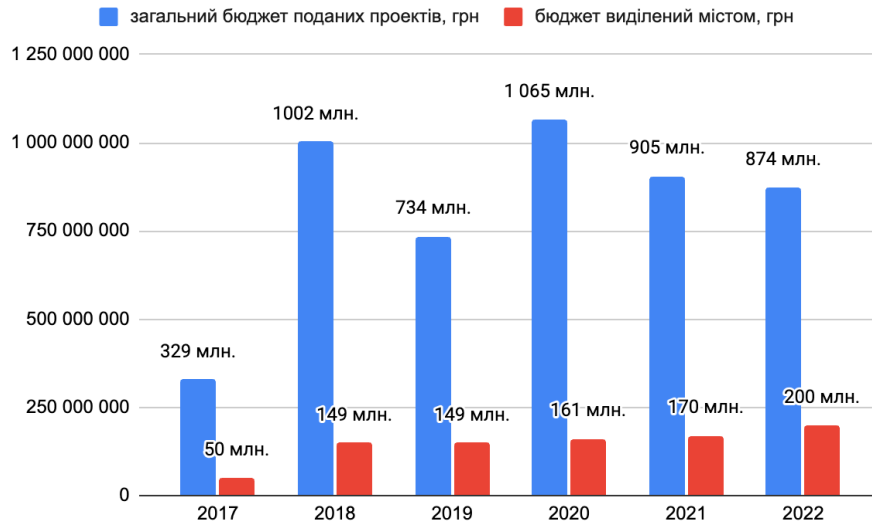

Рис. 2.6. Діаграма розподілів бюджету поданих проєктів та бюджету виділеного містом.

Бачимо що на старті запуску проєкту громадського бюджету містом було виділено 50 млн. грн., а в 2022 році ця цифра зросла в 4 рази. Але також видно, що загальний бюджет поданих проєктів перевищує виділений бюджет в 3-5 разів. Це гарний процес, який буде стимулювати владу збільшувати бюджет і далі. На жаль, через повномасштабне вторгнення наразі ініціатива призупинена, але сподіваємось настане світле майбутнє коли її відновлять з новою силою.

Не останньою чергою треба розглянути графік вікового розподілу лідерів на рисунку 2.7.

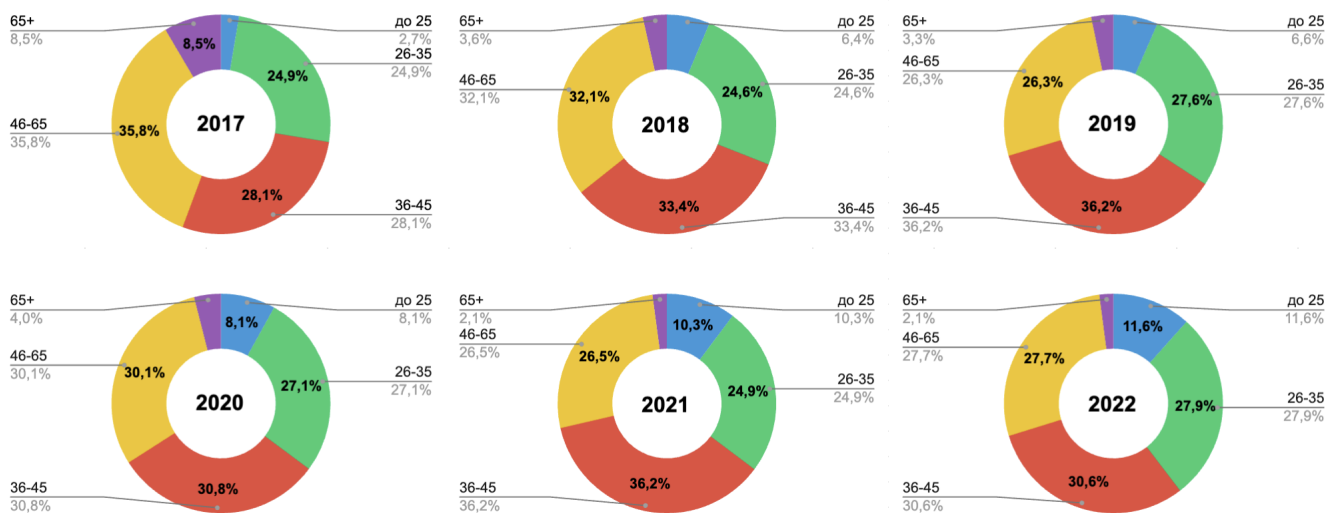

Рис. 2.7. Кільцеві діаграми розподілів лідерів за віком

Ці графіки показують, що вікові групи 65+ та до 25 років представлені найменше. Людей до 25 років мало, бо більшість в такій віковій категорії ще продовжує отримувати освіту, починає будувати кар'єру чи ще тільки задумують про майбутні проекти, хоча з роками видно як ця група збільшує частку своєї присутності серед лідерів проектів. Інша справа з віковою групою 65+, там проблема постає в іншому. Мала присутність може вказувати на те, що громадськість літнього віку банально може не знати про такі ініціативи, через слабку комунікацію влади з громадою. Також, бувають випадки коли є ідея проекту але треба допомога умовних консультантів, які б допомогли правильно оформити проект і подати його на голосування. З цим питанням треба ще працювати.

Далі діаграма (рис. 2.8) розподілів проектів за статусом. З них ми бачимо, що 20-40% від усіх проектів відсіюються і є не допущеними до голосування. В середньому за 6 років 74,9% проектів було допущено до голосування. З усіх поданих проектів в середньому 21,4% проектів мають шанс виграти голосування. Але проблема полягає в реалізації проектів. Якщо ближче до початку ініціативи більшість вигравших проектів реалізовувалися, то далі з реалізацією почалися проблеми. В середньому 18% проектів за весь час було реалізовано. І як ми бачимо, повномасштабне вторгнення 2022 року завадило закінчити реалізацію

проектів громадського бюджету і як писалось вище, наразі цю ініціативу поставлено на паузу.

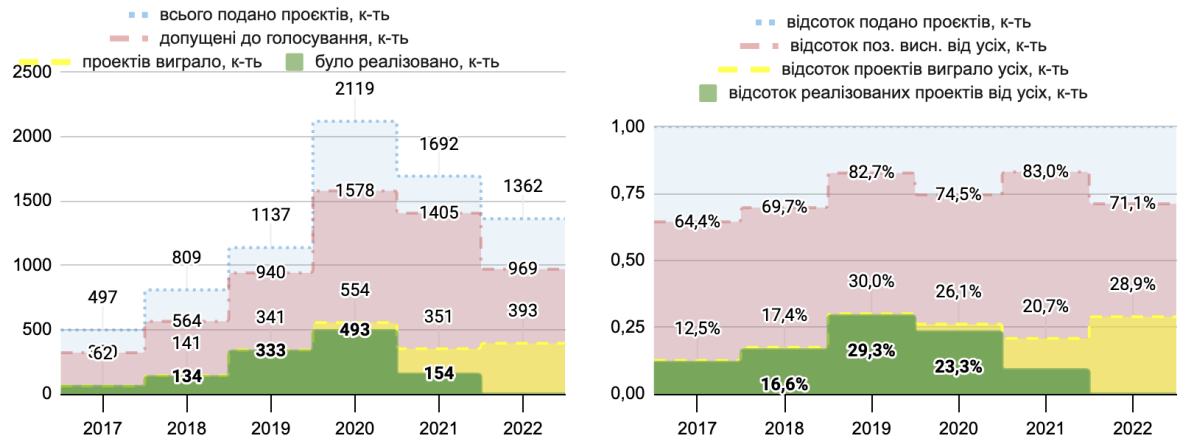

Рис. 2.8. Діаграми розподілів проектів за статусом

Також варто розглянути графік (рис. 2.9) з загальною кількістю голосів і загальною кількістю голосувавших за проекти. За умовами ініціативи громадського бюджету кожен голосуючий міг віддати не більше 5 голосів. В середньому за 6 років кожен голосуючий віддавав 3,04 голоси з 5 можливих голосів. Не сказати, що ця цифра мала, але і великою вона не є, бо громада використовує свою можливість підтримки всього на 60%.

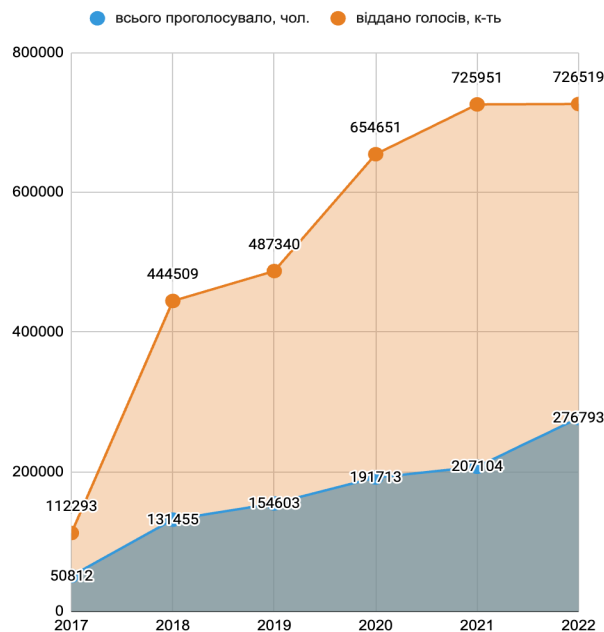

Рис. 2.9. Діаграма з кількостями голосів та проголосувавших

Останнім кроком аналізу розглянемо стовпчикову діаграму (рис. 2.10) з топ-3 тематиками проєкти яких перемогали в голосуванні в період з 2017 року по 2022 рік.

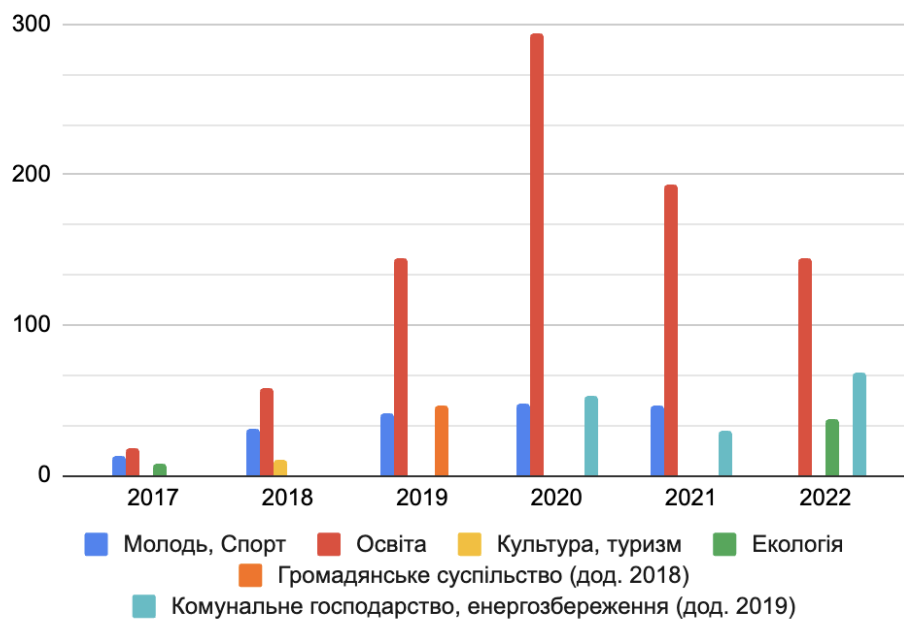

Рис. 2.10. Стовпчикова діаграма найпопулярніших топ-3 тематик проєктів

На цій діаграмі дуже різко виділяється кількість проєктів, які перемогли в категорії “Освіта”. З одного боку це добре, бо це можливість освітнім закладам поліпшити умови викладання та інфраструктуру для здобуття знань. З іншого боку, такий великий відрив від інших тематик вказує на те, що більшість покращень торкнуться тільки освітніх закладів, а не всього міста. В деяких містах запровадили окремий шкільний громадський бюджет, щоб проєкти покращення інфраструктури шкіл подавалися на окремі бюджети саме туди, таким чином у інших проєктів буде здорова конкуренція і можливість бути реалізованими. В останні роки громадського бюджету в Києві ввели правило, що хоч і голосуючий отримує можливість підтримати 5 проєктів, але тільки по одному проєкту в певній тематиці. Роблячи висновок по топ тематикам на діаграмі, влада може легко зробити висновок, які проблеми яких тематик турбують жителів міста найбільше.

Розділ 3. Пропозиція способів спрощення доступу громадськості на управління розвитком міста

3.1 Загальні виклики у питаннях спрощення участі громади в управлінні розвитком міста

Одним з основних викликів у спрощенні участі громади в управлінні розвитком міста є відсутність чіткого та ефективного механізму залучення громади до прийняття стратегічних рішень. Брак структурованого підходу до взаємодії з громадою може призвести до неефективного використання їхнього потенціалу та недостатнього врахування їхніх потреб.

Забезпечення включеності різних груп громадян у процес управління може бути складним завданням. Люди з різними соціальними, економічними, та культурними характеристиками можуть потребувати різних підходів до залучення, щоб забезпечити репрезентативність та різноманітність голосів громади.

В попередньому розділі було розглянуто та проаналізовано існуючі інструменти для волевиявлення громадської думки. З них стали зрозумілі деякі виклики і питання, які необхідно розглянути аби підвищити участь громадськості в управлінні розвитком міста:

- ➔ Онлайн форми подання петицій та проєктів є зручним інструментом для громадян у вираженні їхніх поглядів та ініціатив стосовно розвитку міста. Цифровізація сприяє залученню більшого числа людей, створюючи більш активну участь та взаємодію громади з владою у спільному формуванні позитивних змін у міському середовищі.
- ➔ Активне розповсюдження інформації про інструменти для покращення міста, через зовнішню рекламу на вулицях та платформи соцмереж, сприяє стимулювання громадського активізму і залучає більше зацікавлених осіб до участі в міському розвитку.
- ➔ Необхідно ініціювати створення сприятливого середовища для консолідації активних верств населення з метою полегшення двосторонньої комунікації з владою. Цей підхід допомагає ефективній взаємодії у вирішенні проблем та сприяє зміцненню взаєморозуміння між громадськістю та владою з

погляду потреб та можливих шляхів досягнення покращень в області міського розвитку.

- ➔ Всі майбутні проєкти та рішення повинні виноситися на публічне обговорення, забезпечуючи повну доступність для ознайомлення громадськості[24]. У подальшому слід встановити прозорий механізм комунікації з питань проєктів та розглядати висунуті пропозиції для здійснення конструктивної взаємодії між громадою та ініціаторами проєктів з метою удосконалення запланованих ініціатив.
- ➔ Необхідно гарантувати конструктивність обговорень шляхом створення механізмів, які надають громадянам можливість вільного вибору та обрання представників для висловлення їхніх думок від імені громадськості. Це сприятиме розробці системи, де кожен учасник може брати активну участь у формуванні поглядів громадськості, сприяючи тим самим розвитку обговорень та прийняттю ефективних рішень на благо громади.
- ➔ Сучасна проблема взаємодії з населенням похилого віку полягає у відсутності зручних і доступних механізмів для їхньої участі у створенні, підтримці та голосуванні за петиції та проєкти. Відсутність знання їхніх думок та намірів обмежує владу в здатності отримати повний обсяг пропозицій та побажань цієї вікової групи населення. Необхідно розглядати імплементацію спеціалізованих підходів та інструментів для заохочення людей похилого віку до громадської участі, забезпечуючи тим самим репрезентацію їхніх голосів у плануванні розвитку міста.

3.2. Пропозиція комплексу заходів щодо спрощення участі громади в управлінні розвитком міста

В даному розділі хочу запропонувати комплекс заходів, який не тільки спростить участь громадськості в розвитку міста, а й залучить ще більше уваги до цього питання, місцями надасть способи вирішення наявних викликів.

Концепція застосунку

Наразі відбувається процес тотальної цифровізації, тому концепція застосунку дуже відповідає цьому тренду. Орган збору думок громади у кожного в смартфоні мрія, яка стає реальністю. У багатьох міст почали з'являтися свої застосунки, тому ще більше постає важливість правильної концепції.

У кожного жителя міста має бути доступ до застосунку. Для реєстрації свого профіля кожен має пройти обов'язковий процес верифікації (будь-яким зручним способом). Це зроблено заради протидії бот-атакам, а також підтвердження особи для подальших голосувань, підтримки петицій, тощо.

Кожен користувач має бути ознайомлений з можливостями голосування за петиції, з можливістю переглядів проєктів та майбутніх планів. Також має бути проінформований про наявних місцевих представників і про можливість самому стати одним з них (про це детальніше в Концепції представників).

Регулярні push-повідомлення від застосунку для нагадування про існування цих можливостей (нові проєкти та інше) мають дуже велику роль, адже вони постійно нагадують громадськості про важливість висловлення їхньої думки.

Концепція представників

Громада складається з великої кількості людей, хтось більш активний, хтось менше, хтось більш досвідчений в певних питаннях, а комусь досвіду не вистачає, але є мотивація до участі і змін. Для спрощення введення діалогу влади з громадою, мною пропонується концепція представників.

Представник - людина, яка представляє інтереси громади на районному чи міському рівні, веде комунікації з владою та має підтримку громади.

По аналогії з “місцевим експертом” у відгуках Google, деякі користувачі можуть мати вищий ранг в системі ніж інші. Це буде автоматично надавати їм змогу бути обраними на посаду представника та бути запрошеним на наради та спілкування напряду з розробниками проєктів, владою та іншими експертами.

Пропоную розглянути як саме буде це все виглядати. У розділі про концепцію застосунку було описано що більшість жителів міста буде залучена в певну систему. Також як і писалось є звичайні користувачі з громади та користувачі з більшим рейтингом, які можуть мати роль представника.

У кожного хто має бажання стати представником має бути відкритий профіль, де буде коротка інформація про особистість, опис сфер своєї зацікавленості і компетенції, а також будуть посилання на його соцмережі (Youtube-канали, Telegram-канали, або інші джерела поширення ним інформації). Кандидати в представники самі обирають тематики, до яких мають хист чи інтерес, та в яких вони хочуть в подальшому представляти думку громадськості. Кандидатів одразу ознайомлюють з пороговим значенням балів (порогове значення розраховується окремо, з огляду на кількість кандидатів, кількість активних користувачів застосунку, тощо) після досягнення яких вони набувають статусу представника.

Кандидат в представники може набирати бали у застосунку шляхом поширення власного QR-коду чи свого реферального посилання. Коли звичайний користувач переходить по посиланню, він надає бал підтримки представнику. Далі користувач обирає тематики (чи категорії) по яким він вважає цей кандидат має стати представником від громадськості.

Коли планується велика (районна чи міська) дискусія чи обговорення проєктів, створюється голосування за кандидатури представників яких громада хоче бачити найбільше на цьому обговоренні. Кількість має бути обмежена. Так само обов’язково представники мають бути присутні на здачі проєкту і оцінити його. Після зустрічей представники мають написати чи подати в іншій формі

інформацію для громади, що було на обговоренні, до яких результатів прийшли і описати дискусійні питання що залишились.

Місто має бути зобов'язане викладати всі плани на проєкти загальноміського, районного та мікрорайонного значення в публічний доступ. У звичайних користувачів має бути достатньо часу на ознайомлення, розробку питань і особистих вимог до цих проєктів на публічних обговореннях будь-якого формату.

Все це обговорюється з представником (-ками), розробляється консенсусне рішення. Далі з цими рішеннями представники можуть бути обраними на великі обговорення з вузьким кругом інших представників, владою та виконавцем. Таким чином представник буде впливати, маючи думки громади, на подальше створення і реалізацію проєктів.

У представника має бути можливість відмовитись йти на збори, тоді замість нього йде наступний за рейтингом. Також у представника є можливість зняти з себе статус представника. Варто зазначити, що і у звичайного користувача також є можливість скасувати свій голос в підтримку представника, якщо на те з'явилися певні причини.

Бали підтримки за представників будуть обнулятися через певний проміжок часу. Цей проміжок часу, прохідна кількість балів по голосуванню чи прохідна кількість балів на статус представника має розраховуватись окремо владою кожного міста, з огляду на статистичні дані по активності користувачів. Після того як бали обнулились, кандидат в представники має змогу знову поширити свій QR-код чи власне реферального посилання для процесу набирання балів підтримки.

Концепція для людей літнього віку

Великим викликом є знання думки людей літнього віку. На жаль, ми маємо ситуацію, що не завжди перші дві концепції можуть мати велику активність серед людей такого віку через певні причини. Однак, думка цієї групи населення і громади дуже важлива.

Пропозиція заключається не в тому щоб не залишати думку цих людей осторонь, а також мати спосіб її почути. Натомість людей літнього віку проінформувати про міські ініціативи, нові проекти, нові системи та дати можливість прийняти участь в цьому.

Всі знають, що люди літнього віку часто збираються на ярмарках, при отриманні пенсії на пошті чи просто прогулюючись парками. Тому виникла ідея встановлення стендів з консультантами чи рекламних наметів в уніфікованому дизайні від міста. Такий консультант може працювати, як на волонтерських засадах, так і отримуючи зарплатню за свою роботу.

Кожному консультанту має бути виданий планшет чи ноутбук. Це потрібно для того, щоб після інформування людини про нові проекти, системи, петиції, плани надати можливість проголосувати або віддати голос підтримки. Щоб віддати голос підтримки людям необхідно мати допомогу в проходженні верифікації. Підійде будь-який зручний документ, що засвідчує особу (наприклад пенсійне посвідчення).

Також консультант має проінформувати про збір відгуків і пропозицій щодо покращення розвитку міста. Варто також за потреби ознайомити з інформацією про шлях оформлення петиції та подання звернень до народних депутатів.

Зрозуміло, що за консультантами має бути контроль в плані якості надання ними послуг, поводження з особистими даними користувачів, а також проведення регулярних тренінгів для покращення якості спілкування та обслуговування.

3.3. SWOT-аналіз концепцій та пропозицій.

Застосуємо метод SWOT-аналізу до сформульованих концепцій:

Strengths (Сильні сторони):

- Надані концепції дають можливість почути думку майже всіх верств та більшості вікових груп населення.
- Концепції дадуть змогу залучити ще більше людей до активної участі в розвитку міста шляхом спрощення взаємодії громадськості між собою та владою.

Weaknesses (Слабкі сторони):

- Міська влада може проігнорувати концепції або реалізувати їх в неповному обсязі, так концепції можуть втратити свою суть і значення.
- Громадськість може не проявити достатньої активності для переконання у працездатності описаних концепцій.

Opportunities (Можливості):

- Комунікація з громадою вийде на новий рівень, що створить підставу для розвитку сучасних комфортних міст для всіх.
- Будь-яка з даних концепцій може мати продовження, бути модернізованою та доповненою після втілення.

Threats (Загрози):

- Існує загроза ботів та нечесного здобуття голосів підтримки. Шляхами вирішення можуть бути верифікація (наприклад через платформу Дія), також прозорі умови голосування і відкритий доступ до списків тих учасників, що віддали голос підтримки.
- Тема надання людьми літнього віку консультантові особистих даних дуже чутлива з точки зору безпеки витоку цих даних, тому варто пам'ятати про важливість контролю роботи консультантів.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи, можна сказати, що основи для громадського впливу на розвиток міст в Україні існують. Деякі форми громадських ініціатив та інструментів впливу мають попит серед населення.

В роботі було глибоко проаналізовано громадські інструменти впливу на владу міст, а саме: петиції від громадськості до міської адміністрації та роботу громадського бюджету на прикладі міста Київ.

З огляду на аналіз по петиціях та участі в громадському бюджету, громадськість в даних ініціативах представлена не більше ніж на 10% від загального населення Києва. Цей показник не є високим, але все ж є доволі вагомим аргументом владі міста прислухатися до громади та залучати громаду до спільної роботи комунікації.

З цього зроблено такі висновки:

- В розвиток міст має бути активно залучена громада, яка має використовувати всі наявні механізми та інструменти впливу на розвиток свого міста.
- Влада повинна йти на контакт з громадою, приймати думку громади, проводити якісну комунікацію і реалізовувати проєкти узгоджуючи їх з думкою громади.
- По будь-яким ініціативам має збиратись статистика, маючи яку, потім можна провести якісний глибокий аналіз.

Розкриття громадського потенціалу людей літнього віку є вкрай важливою задачею для розвитку міста. На жаль, на сьогодні ми стикаємося із серйозною проблемою – низьким рівнем залучення цієї важливої групи населення. Це не тільки несправедливість перед ними, але й втрата неоціненного життєвого та наукового досвіду.

Люди літнього віку мають не тільки вільний час, але й глибокі знання та досвід, які можуть збагатити пропозиції щодо нових проєктів та змін. Важливо створювати програми та ініціативи, спрямовані на активізацію участі людей літнього віку у громадському житті.

Запровадження таких ініціатив сприятиме створенню більш інклюзивного та різноманітного суспільства, де кожен громадянин, незалежно від віку, може відчувати свою важливість та зробити свій внесок у розвиток міста.

Якщо розглядати контекст поліпшень і змін, то можна сформулювати такі рекомендації:

- Зобов'язати владу приймати рішення по міським та районним проєктам виключно з представниками громадськості.
- Ввести більшу відкритість і доступність. Кожен громадянин має мати вільний доступ до планів, проєктів та мати змогу потрапити на громадські обговорення.
- Розглянути ідею концепції застосунку, яка полягає в спрощенні комунікації та кращого зворотнього зв'язку від громадськості до влади. А саме головне застосунок завжди “під рукою”, що органічно вливається в концепцію “держави в смартфоні”.
- Впровадити концепцію представників, що є гарним доповненням концепції застосунку. Кожен має можливість стати представником громадськості і вести діалог з владою міста з питань розвитку та поліпшення загального рівня життя.
- Не забувати про думку громадськості літнього віку, про це концепція для людей літнього віку. Ця концепція має за мету підвищити рівень залученості людей літнього віку до участі в громадських ініціативах.

Головне в будь-яких рекомендаціях це їх повноцінне впровадження, дослідження та збір даних, які допоможуть в майбутньому поліпшити ці рекомендації та створити нові.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Рекомендації щодо Сприяння участі об'єднань в процесі прийняття державних рішень від учасників Форуму з питань громадянського суспільства, організованого в межах Додаткової наради 2015 року з питань гуманітарної галузі, присвяченої свободі мирних зібрань та свободі об'єднань, квітень 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://www.osce.org/odihr/185841?download=true>
2. Закон України “Про звернення громадян” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Закон України “Про доступ до публічної інформації” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>
4. “Механізми та процедури залучення громадськості до прийняття рішень”. Національне агентство України з питань державної служби [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://nads.gov.ua/nads-u-mezhah-povnovazhen-rozglyanulo>
5. Kaleta A. Aktywizacja społeczności lokalnych (na przykładzie gmin województwa toruńskiego) / A. Kaleta. — Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich - Wydawnictwo, 1998. — 135s., c.28- 29
6. Місцеві ініціативи та залучення громадськості до здійснення місцевого самоврядування. Навчальний посібник для посадових осіб місцевого самоврядування /Карий О.І., Панас Я.В./ Асоціація міст України – К., ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://www.auc.org.ua/sites/default/files/library/6misiniweb.pdf>
7. Закон України “Про місцеве самоврядування в Україні” [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
8. Закон “Про добровільне об'єднання територіальних громад” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>
9. Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-%D0%BF#Text>

10. Реформа децентралізації в Україні: проблеми здійснення в умовах суспільної кризи [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2021/06/gorbatiuk_reforma.pdf
11. Участь громадськості у процесі прийняття рішень на місцевому рівні [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://parlament.org.ua/upload/docs/GUIDE%20final%20version%20UKRAINIAN.pdf>
12. Рада та громада або як залучати громадян до місцевого самоврядування. Посібник для працівників органів місцевого самоврядування / [Н. Ільків, О. Карий, О. Кушнарєнко і ін.]. — К.: Академпрес, 2003. — 132 с., с.47
13. “Залучення громадян до розробки та ухвалення рішень місцевим самоврядуванням” ГО «Центр UA», 2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
https://centreua.org/wp-content/uploads/2018/07/GB-DECISION_UKR_PRINT.pdf
14. Закон України “Про всеукраїнський референдум” [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1135-20#Text>
15. Постанова ВРУ “Про затвердження Положення про загальні збори громадян за місцем проживання в Україні” [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3748-12#Text>
16. Закон України “Про органи самоорганізації населення” [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2625-14#Text>
17. Громадська участь/залучення громадян. Депутатська діяльність в округах [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/80/Gromadskaychast.pdf>
18. Постанова Кабінету міністрів України “Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики” [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF#Text>

19. Закон України “Про статус депутатів місцевих рад”, Стаття 17. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93-15#Text>
20. Довідник громадського активіста [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://dovidnyk.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=60
21. “Участь громадськості в процесі прийняття рішень. Огляд стандартів та практик у країнах — членах Ради Європи” [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/rubrik_rekomehdation/civik_Europe_2016.pdf
22. Сталий розвиток. Міжрегіональний центр наукових досліджень та експертиз [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sd4ua.org/>
23. “Ціль 11. Сталий розвиток міст і громад”. Дія.Бізнес [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://business.diia.gov.ua/handbook/sustainable-development-goals/cil-11-staliy-rozvitok-mist-i-gromad>
24. Участь громади у створенні нової Стратегії Києва 2035: що не так [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://hmarochos.kiev.ua/2021/08/06/uchast-gromady-u-stvorenni-novoyi-strategiyi-kyieva-2035-shho-ne-tak/>
25. Петиції. Київська міська рада [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://petition.kyivcity.gov.ua/statistic>
26. Статистика. Громадський Бюджет Київ [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://gb.kyivcity.gov.ua/statistics/>
27. Історія громадського бюджету Києва [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://wiki-projects.kyivcity.gov.ua/pages/viewpage.action?pageId=28180845>